

Alexej deed nog altijd moeite om Pjotr voor de club en de jeugdbrigade te interesseren, maar Pjotr maakte er zich aldoor met een grapje af.

De vorige avond had Frosja er van geprofiteerd, dat hij aangeschoten was, en hem in haar tuin gelokt, onder voorwendsel, dat hij haar helpen moest om een ruit in het badhuisje te zetten.

In het badhuisje was het warm, en het rook er naar berkenroeden. De badstoof had net gebrand.

„Kijk mijn haren eens, ze zijn nog niet droog. Zijn ze niet zacht als zij?” zei ze en drukte zich tegen hem aan.

„Pas op, Frosja, je speelt met vuur!” had hij haar eerlijk gewaarschuwd.

„Ik ben niet bang!” ze kneep haar tweekleurige ogen toe en lachte. „Ik ben nergens bang voor!”

Een half uur later zaten ze op een bank, en hij zei: „Had ik kunnen weten, dat je nog maagd was! Waarom moest je me ook verleiden? Als ik het geweten had, had ik je niet aangeraakt. Je ziet er uit, alsof het je allemaal niet schelen kan!”

Frosja was verbijsterd. Met slap neerhangende armen zat ze naast Pjotr op de bank en keek met wijd open-gesperde, verschrikte ogen recht voor zich uit.

Haar lichtblonde haar viel over haar bleke gezicht. Zij streek het niet weg. Zij zat er alleen maar stil bij, haar gezicht had een ongewoon schuchtere en droevige uitdrukking, en dat maakte haar vrouwelijker en mooier.

Pjotr kreeg medelijden met haar. Onhandig legde hij zijn hand op haar hoofd en zuchtte: „Je bent nergens bang voor. . . Nu zie je wat daarvan komt, nu zit ik in de moeilijkheden door jou.”

Zij begreep zijn woorden verkeerd en stond onmiddellijk op. „Ik geef jou de schuld niet en stel jou niet verantwoordelijk. . . Je hoeft niet met me te trouwen. . . Maak je maar geen zorgen. . .”

Twee grote traten diep voor hem uit.
ze wierp trots het hoofd in de lucht.
„Frosja, Frosjessina!”

Het is allemaal zo onverwacht.
zullen samen overleggen.

Ze gingen weer af en toe naar
armen om Frosja heen. Het was voor hen
geleund barsche ze in rouw af.

Het avondruud was in alle richtingen
vallen, maar nog steeds bleef de
zwegen beangst.

Deze gebeurtenis wierp Pjotr's
boven.

Net als Wasili stonde hij er zo'n beetje
zijn medemensel te staan. Hij wilde maar
en kalmeren, daarom was hij maar het
dat was voor hem altijd het beste middel in alle
lijkheden.

Een weg, die begraaid was met zout gras, was groent
en week was als een tapijt. aingerode dien voor het
nenbos. Pjotr voelde hoe het gras onder zijn
meegaf. Bij elke stap, waar hij ook liep, trok er een
nieuws, iets onverwachts voor hem op.

Aan de oever van de rivier stond een oude man, die
helemaal met grijs mos bedekt was. Zijn donkere, naar
aanhingende takken bogen zich diep over de moerasige
grond. De franjeachtige takken raakten het zwarte, stille
water en spiegelden zich er in.

Ergens half onder de bladeren verborgen glansden
twee overrijpe, donkerrode aaribelen. Een regelmatier
stond vol met oranje vruchtjes als stukjes glanzende
tegen het donkergroen.

De losgerukte wortel van een boom die door de
sem geveld was, stak recht omhoog als een heer, die
aanvallen wilde. Aan de uiteinden van de wortel
kluiten aarde. Daarop vlegden zich
kluiten aarde. Daarop vlegden zich

vlamde een turkse lelie, waarvan de gevlekte, rozige bloemblaadjes geheimzinnig waren omgebogen. Op een onzichtbaar dunne stengel schommelde een campanula, zo licht als de wind, zo smeltend violet als de violette schemering van het bos.

Pjotr boog van de weg af en sloeg een pad in. Het dennenbos werd steeds dichter, donkerder en geheimzinniger. Er dook het smalle, zwarte riviertje op, met zijn moenassige oevers, die bezaaid waren met afgewaaid, vermolmd hout, ontoegankelijk en ondoordringbaar. Boven woei de wind, maar beneden verroerde zich geen blaadje. Alles lag als betoverd in een dodenslaap. Een eekhoornkje in een rossig zomerkleed had aan de dorre tak van een oude den netjes paddenstoelen te drogen gehangen. Het was zijn wintervoorraad.

„Moet je zien hoe goed die huishoudt!” lachte Pjotr.

Het bospad liep over een helling naar boven. De bodem werd droger. Week veerde onder zijn voeten een tapijt van naalden. In de dansende zonneplekken glansden als gelakt de blaadjes van bosbessen en weerkaatsen het licht als duizenden nietige spiegels. Op de bosbessenstruiken volgde broos, droog veenmos.

Als een wandelaar op een heuveltop aankomt staat hij stil en sluit zijn ogen — zo recht en duizelingwekkend hoog rijzen de slanke pijnen op. De roodbruine stammen, zonder takken, worden door de zon verguld en wiegen heel hoog hun groene kruinen.

Zo staan de hoge pijnen op het bleke mos, hout voor scheepsmasten. Trots rijzen ze op en schijnen te zweven in het heldere blauw en wiegen heen en weer, alsof ze een voorgevoel hebben van hun bestemming.

Opnieuw daalt het pad af en wijzigt zich het karakter van het bos.

Pjotr liep voort, aan geen tijd denkend, losgerukt van alles wat zich buiten het bos bevond.

De jongste van het gezin, knap, begaafd en door

zijn moeder verwend, was hij van jongs af gewend, zich geen enkele beperking op te leggen. Aan de toekomst denken en overleggen leek hem een overbodige inspanning. Hij was nog heel jong, en de jeugdige onstuimigheid giste nog ongebreideld in zijn bloed. Hij was gaan drinken, alleen maar omdat het niet mocht, hij had er plezier in om uit de band te springen, omdat zijn moeder, zijn vader en de meisjes, die hij kende, het verschrikkelijk vonden.

Sinds enige tijd voelde hij steeds sterker een vreemde ontevredenheid met zichzelf in zich opkomen, die nog versterkt werd door de aanmerkingen van Alexej, de verwijten van Tatjana en de strenge, afkeurende blikken van Walentina.

Zodra hij in het bos was, vielen die onaangename gevoelens van hem af. Alles leek weer eenvoudig en gemakkelijk, en hij had voor de mensen, die wat op hem aan te merken hadden, alleen maar minachtende spot: „Wat een leven!” dacht hij. „Dat noemen ze leven! Zó hoort het en niet anders. Dat moet, en dat mag niet. Alles hebben ze honderd jaar van te voren uitgerekend. Ze lopen als een locomotief op rails! Wat een mensen! Wat begrijpen die van het leven? Dit is leven!” en hij snoof gretig de bedwelmende geuren van het bos op. „Wat ik hebben wil, dat neem ik; alles wat ik zie, is voor mij! Alles wat in mijn hoofd opkomt, doe ik! Alsof dat iemand schade kan doen!”

Zo wandelde hij over heuvels en dalen, zijn ogen en oren wijd open, ver weg van het alledaagse leven, vol aandacht voor het ruisen en ritselen van het bruisende leven in het bos. Hij wist niet, hoe lang hij ronddoolde, bevrijd van de noodzaak om zichzelf te beheersen en te leiden, verloren in een lege en onbewuste gelukzaligheid. Zijn zintuigen konden nauwelijks alles om hem heen opnemen en verwerken. Er gingen alleen vluchtige gedachten door zijn hoofd. Zij gleden voort als een klare bos-

beek, die van oogenblik tot oogenblik de wisselende omgeving weerspiegelt.

„Er hamert een specht. Zeker op die gevorkte pijn daar. Zal ik in die vermolmde boomstam klimmen? Zal hij niet breken? Nee, hij breekt niet. O, daar is een rijpe framboos! Wat lekker! Langs dit pad kom je bij de paarplaats van de elanden. Ach, als ik maar eens een eland te zien kreeg! Ik heb geen geluk! Sedert het verboden is ze te jagen, hebben zij zich sterk vermeerderd. Telkens zie je hun sporen, maar te zien krijg je ze niet. Anderen hebben ze gezien, maar ik niet. Wat flitste daar voorbij die boomstronk? Een hermelijn? Ik heb hem niet goed kunnen zien. Voor een martel was hij te klein, en ook de kleur was anders. Oho, er staat een flinke wind! Wanneer is die opgestoken? In het dichte bos merk je er niets van.”

Daar, waar het bos minder dicht was en het onderhoud welig tierde, dolde de wind als waanzinnig. De stammen kraakten en knarsten. Pijnappels vielen met harde ploffen op de grond. Pjotr betrad een open plek. Het bos omgaf die als een groene muur. Het door de wind opgezweepte loof leek de weg en de open plek te willen overstromen.

Een grote wolk streek over de kruinen van de bomen. Het bos ruiste onrustig, dreigend. Hoe verder Pjotr ging, hoe heviger de wind werd, en toen hij bij een moerassig bos kwam, zweepte een ware orkaan hem tegemoet.

Door het moeras liep een pad van takkenbossen, waar de wind langs gierde, knarste en klepperde. Daarachter lag een open plek met jonge opslag. Het jonge berkenloof leek te schuimen, de lijsterbessen schenen vlammen-de tongen, de brede bladeren van de elzen ritselden. De wervelstorm veegde over de aarde en rukte aan bomen en struiken. Achter de open plek lag een uitgedroogd veen, dat geheel met grijs mos was overgroeid en bezaaid was met een wirwar van door de wind afgebroken,

half vergane takken en wortels. Het gras was dof en
grauw, ruig en onrustig als de wolven die kwamen.

Nauwelijks had Pjotr het moeras betreden of hij hoorde
als aan de grond genageld, staat. Hij bleef verwilderd voor
hem stond een eland. Het was een geweldig dier, buiten
gewoon zwaar gebouwd. Zijn vorm was afgelegen als
het mos van het moeras.

Deze indruk van buitengewone grootte en macht
drong zich aan Pjotr op, nog voor hij hem goed gezien
had en hij helemaal begreep, dat er een eland voor hem
stond. Het lichaam van de eland was massiever, breder
en ronder dan dat van een paard. De benen waren heel
lang en slank. De geweldige, machtige borst ging in een
krachtige hals over. Hij had zijn niet heel grote kop, die
met een breed, plat en bladwarmig gewel gekroond was,
omhoog.

De eland stond onbeweeglijk, alleen zijn kop wendde
hij even, maar zijn hele houding drukte verwarring en
onrust uit.

Hij was oud en eenzaam. Of hij liep of stond, nooit
legde een van zijns gelijken zijn kop op zijn rug. Lange
dagen had hij rondgezworven op zoek naar zijn kudde
en steeds was hij eenzaam gebleven. Op een nacht ont-
moette hij paarden, die vredig op een weil graasden. Zij
leken op hem, en ook hun reuk stond hem aan. Zij waren
niet bang voor hem en namen hem in hun kudde op. De
hele nacht bleef hij bij hen en voelde zich in hun gezelschap
beter. Maar 's morgens waren er mensen gekomen,
en de paarden hadden hen gehoorzaamd op een manier,
die hem vreemd en weerzinwekkend voorkwam. Hij was
weggelopen en was weer alleen geweest. Diezelfde avond
stak er een storm op, het enige waar hij bang voor was.

Met de ogen neemt de eland alleen de allernaaste om-
geving waar, maar zijn gehoor en zijn reukzin berichten
hem wat kilometers in de omtrek geschiedt.

Gaat er een mens, onzichtbaar achter de bomen, in

de verte voorbij, loopt er een vos door het struikgewas, de eland onderscheidt meteen de fijne geur van een huis, die de mens bij zich draagt, of van die van een pels, het geluid van schreden, van het sluipen van lichte poten.

Reuk en gehoor waarschuwen de eland tegen de ontelbare gevaren van het bos. Daardoor is hij tijdens een storm zo hulpeloos, dat hij er bijna ziek van wordt. De bekende geluiden en geuren worden dan zo overweldigend sterk en verward, dat zijn fijne zintuigen overprikkeld worden. Zij stormen zo van alle kanten op hem af, dat hij er niet meer uit wijs kan worden en niet kan uitmaken, vanwaar zij komen of wat ze betekenen.

Zo staat hij daar, zonder het vermogen om zich te oriënteren, hulpeloos en nadeloos tegenover de tierende vijandige en onherkenbaar geworden wereld.

De eland, die Pjotr daar zag, strekte zijn hals, wendde zijn opgeheven kop en sperde de neusgaten wijd open.

Plotseling veranderde de wind van richting en droeg van dichtbij de scherpe, gevaarlijke geur van een mens aan. Pjotr zag hoe een siddering over het machtige lichaam van de eland liep. Het dier wierp de kop plotseling zo ver achterover, dat zijn gewei zijn brede rug raakte, sprong als op vleugels over het afgewaaide hout en stooft zo buitengewoon licht en lenig weg, dat hij de dode takken niet scheen te raken en niet wegzonk in het moeras. De gevleugelde lichtheid van deze reus was verbluffend.

Hij ontkwam. . . Instinctief en zonder nadenken schoot Pjotr. . . De voorpoten van de eland zakten door, hij viel op de knieën, wilde zich oprichten, viel weer neer, rolde op zijn zijde en bleef stuiptrekkend liggen met het gewei op het mos.

Pjotr liep op hem toe. Hij wist dat een aangeschoten eland levensgevaarlijk is en met één trap van zijn hoef een beer kan doden, maar daar dacht hij nu niet aan.

Een ondraaglijk medelijden overstelpte hem. Hij had

het dier niet willen doden. Op het moment, dat de eland zo licht over het moeras wegsprong, wilde Pjotr maar één ding: hem tegenhouden, hem tot iedere prijs bij zich houden, om van zijn schoonheid te genieten. Wanneer hij dit moeras ongemerkt had kunnen besluipen, als de eland uit het struikgewas als een vriend op hem toegekomen was en vol vertrouwen brood uit zijn hand had willen eten, dan zou Pjotr grenzenloos gelukkig zijn geweest.

Hij had vriendschap met hem willen sluiten, hem behoeden en beschermen, en in plaats daarvan had hij hem gedood. Als iemand hem nu bij de gedoode eland zou zien, zou hij in de gevangenis komen.

Maar op dit ogenblik dacht Pjotr niet aan de gevangenis. De dood van dit edele, sterke en prachtige dier vervulde hem met een brandend medelijden.

In het bos had een prachtige reus geleefd, zo sterk, dat hij met één slag van zijn machtige hoef een beer had kunnen doden, maar hij had nooit iemand kwaad gedaan, nooit misbruik gemaakt van zijn geweldige kracht. Het zachtmoedige en edele dier had met zijn grijze lippen aan de jonge blaadjes van elzen en berken geknabbeld, genoten van de zon, de hemel en de wolken, die over het bos dreven. Hij was vermoord, domweg en zonder noodzaak. Pjotr bekeek het grote lichaam, dat daar op de grond lag uitgestrekt, de slanke, lange poten, de machtige borst en het droge, breedvertakte gewei.

Nooit en niemand zou hij kunnen vertellen, dat hij een eland had gezien en neergelegd. Wanneer hij zou vertellen, dat hij hem gedood had, zou men hem arresteren. En de halve waarheid spreken en alleen vertellen, dat hij hem gezien had, dat lag niet in zijn aard. De gedachte, dat de roofdieren dat mooie lichaam zouden verscheuren, deed hem verdriet.

Hij bedekte het met afgewaaid hout, takken en mos en ging op weg naar huis. Hij was terneergeslagen en ongelukkig.

„Wat is dit voor een leven?” dacht hij. „Alles komt verkeerd uit. De weg schijnt effen, en opeens lig je in een kuil! Waarom wil je het éne en doe je het andere? Hoe leer je te leven, zonder dat je je voor jezelf hoeft te schamen, zonder dat je je ogen hoeft neer te slaan? Alexej leeft zo, ja. Hij leeft, zoals een pijl vliegt, zonder van zijn baan af te wijken, zonder zich door iets te laten weerhouden en recht op zijn doel afgaand.”

Hij herinnerde zich een kort gesprek met Alexej.

„Je bent een goeie vent, Pjotr”, had Alexej gezegd. „Je slaagt er alleen maar niet in een vaste koers te vinden en die te houden.”

„Wat moet ik met een 'koers'? Moet ik mij mijn hoofd breken over allerlei koersen? Ik wil zo maar leven, gewoonweg.”

„Je kunt niet zo maar leven. Of je wilt of niet, elk leven vindt op de een of andere manier een bepaalde koers.”

„Nu, als dat zo is, zal ik het wel merken! Waarom zou ik me uitsloven om een bepaalde koers te vinden en die te houden, als dat vanzelf toch komt?”

„Als je je koers niet zelf bepaalt en je daaraan houdt, gaat het zigzag, en je komt ergens terecht, waar je helemaal niet had willen komen. Als je zelf de leiding niet neemt, gaat ze er met jou van door.”

„Ik ben een geluksvogel! Mijn koers brengt me net, waar ik wezen wil!”

„Ben je daarvan overtuigd?”

„Rotsvast!”

„En hier ben ik nu terechtgekomen!” lachte Pjotr bitter bij de gedachte aan dat gesprek. „Het klopt, ik ben ergens terechtgekomen, waar ik helemaal niet had willen komen! En zo gaat het niet mij alleen! Je moet maar eens naar onze kolchos kijken. Onze vroegere voorzitter, Walkin, was de kolchoskoers kwijt geraakt, en de kolchos ging naar de bliksem! Ik moet ook mijn koers zelf vaststellen, vóór het te laat is! Hoe dat bij mij zo

gelopen is, begrijp ik zelf niet! Alles ging van een leffen dakje en opeens... Ik heb me wat meer afgehaald met Frosja en nu ben ik een stroper! Het gewicht, de gewoontenis en zo verder... Dat is nou je kwaal! Wie een gedacht hebben, dat dat zo zou gaan?"

Twee uur liep hij over de lange bosweg naar huis, en twee uur lang spookten nieuwe, ongewone gedachten, die hij niet verjagen kon, door zijn hoofd.

Zonder eerst naar huis te gaan, bocht hij Alexej op en klopte aan diens raam.

„Aljosja, je hebt gezegd, dat er nieuwe harken voor de jeugdbrigade gemaakt moeten worden.”

Alexej was verbaasd over de zwijgzamheid en de verbeterde ijver, waarmee Pjotr, die anders geen ogenblik op één plaats kon blijven, tot het donker aan de harken werkte.

Hoofdstuk II

DE ULTRA-VROEGE ROGGE

Wanneer het begonnen was, wist Lena niet. Soms leek het haar of het al lang zo was, al sinds het ogenblik, dat zij, over haar boeken gebogen, voor de eerste keer de neergeslagen wimpers van Aljosja, die tegenover haar zat, had gezien en hem ijverig had horen fluisteren: „Sinus alpha plus cosinus beta.” Dan weer dacht zij, dat er niets geweest was voor die avond, waarop zij met Aljosja en Slawka lang in de school gezeten had. Maar ook op die avond was er niets bijzonders gebeurd.

Zij riep zich die avond van minuut tot minuut in gedachten terug, maar kon zich geen enkel belangrijk woord, geen enkel ongewoon gebaar herinneren. Het was een heel gewone avond geweest, die zich in niets van honderden andere had onderscheiden.

Toen het al schemerde had Katjoesja Wasili naar de school gesleept.

„Ik kom eens naar jullie 'bouwwerk' kijken”, had hij

tegen Lena gezegd. „Mijn meisjes zaniken me voortdurend daarover aan mijn hoofd.”

Lena liet hem het model van de Eén-Mei-kolchos zien, dat de schoolkinderen gemaakt hadden van leem, glas en gekleurd papier.

Het mooie van het model was, dat het iedere dag veranderde. Toen in de kolchos met de bouw van de dorsvloer, de gereedschapschuur en het wachthuisje begonnen werd, werden op het model de eerste palen geplaatst en de eerste balken gelegd. Voor de modeldorsvloer lagen precies zoveel balken opgestapeld als voor de werkelijke dorsvloer. En iedere dag plaatsten de kinderen precies zoveel balkenlagen als de timmerlieden in de echte.

Op zekere dag had Lena, toen ze van een wandeling terugkwam, een groep kinderen met Doenjasja aan het hoofd bij het model aangetroffen. Hun handen en kleren zaten vol stijf sel. IJverig beplakten ze de dorsvloer en de balken met zilverpapier, dat Lena voor de Nieuwjaarsboom uit de stad had meegebracht.

„Waarom maken jullie de dorsvloer zilver?” had Lena gevraagd.

„Dat staat mooier...”

Glimlachend had Lena de kinderen hun gang laten gaan. Sedert dien werden alle nieuwe bouwwerken in de kolchos op het model nagebootst en met zilverpapier beplakt.

Om het nog mooier te maken, besloten de kinderen ook de winter uit te beelden. Ze legden watten op het model en bestrooiden het met lovertjes. Alexej bracht in de huisjes kleine elektrische lampjes aan en sloot het model aan op de lichtleiding. Bij het aanbreken van de schemering werd het licht in de school uitgednaaid en het model verlicht. Niet alleen de kinderen, ook de volwassenen hadden dol plezier in het speelgoed. Van wijd en zijd kwamen de kinderen uit de naburige kolchozen om het te bewonderen.

Wasili's dochters drongen lang bij hun vader aan om „het bouwwerk” te komen bekijken, maar hij kon er nooit tijd voor vinden. Eerst nu had hij zich laten overhalen door het bidden en smeken van Katjoesja en kwam hij even in de school aanwippen.

„Tante Lena, draait U alstublieft het licht aan voor vader!” drong Katjoesja aan.

Ze schakelde in en de kleine lampjes van het model vlamden op, en het speelgoed zag er zo fantastisch mooi uit, dat Wasili er de blik niet van kon afwenden. Maar het was niet, omdat het zo mooi was, dat Wasili zo gespannen toekeek. Wat hem aangreep, was dat die kleine dorsvloer, die daar met zulk een zorg en liefde, balk voor balk met zilverpapier beplakt, in elkaar gezet werd, zijn eigen droom weerspiegelde. Tot nu toe had hij dat geknutsel voor kinderspel gehouden; nu voelde hij, dat hier een aantal kleine hartjes gelijk op met het zijne klopten en dat zij in zijn vreugde en zorg meeleeften.

Wasili stond diep getroffen voor de kleine dorsvloer. Voor de eerste keer trok ook de onderwijzeres zijn aandacht. Een groot, slank meisje met smalle schouders stond daar voor hem. Zij had het hoofd iets achterover gebogen. Haar tere, witte hals liet de blauwachtige aderen doorschemeren. Haar lichtblond haar omgaf als een wolk haar ronde gezichtje met het gewelfde voorhoofd, de smalle, wat korte, fijne neus, die direct in het voorhoofd overging. De lange blonde wimpers waren zo dicht, dat ze de half gesloten oogleden schenen te bezwaren.

De ogen zijn de spiegel van de ziel, zegt men. Maar bij haar waren het ook haar lippen. De lange, fijne lijn van haar mond weerspiegelde al haar gevoelens: aandacht, vreugde, vernassing, terwijl aan de hoeken een glimlach verborgen lag, als een vogel, altijd bereid om op te vliegen. Haar hele gezicht verried opmerkzaamheid, voorkomendheid en vertrouwen. Het zei als het

ware: „Wat wil je van me? Ik wil graag alles doen, wat je wilt, want je kunt alleen het goede willen.”

„Hoe komt het, dat ze me vroeger nooit is opgeval-
len?” dacht Wasili. „Zo'n onderwijzeres heeft ons dorp
zeker nog nooit bezeten. Haar voorgangster maakte, zo-
dra de schooltijd voorbij was, gauw dat zij naar huis
kwam! Maar deze is van de vroege morgen tot de late
avond in de school. Zij heeft rondom de school een tuin
aangelegd en een dierenverzameling met egels en ring-
slangen en alle mogelijke andere dieren. Dat is ook nut-
tig! Het is beter, dat de kinderen ringslangen en egels
verzorgen, dan dat ze op straat kattenkwaad uithalen! En
wat er in de kolchos ook gebeurt, zij is er altijd met de
kinderen bij, alsof ze uit de grond gestampt waren!”

En werkelijk, als hij terugdacht aan alles, wat er in
de kolchos gebeurd was, zag hij daarbij altijd dat jonge
meisjesgezichtje, waar hij vroeger niet op gelet had, met
steeds dezelfde uitdrukking van oplettendheid en goede
wil.

Twee keer was ze bij hem geweest om hem te vragen
een hek om de schooltuin te laten maken. Hij had toen
geantwoord, dat dat nu niet ging, en ze was weer wegge-
gaan. Haar voorgangster was in zulke gevallen tegen de
voorzitter te keer gegaan, had zich in de hoofdstad van
het district beklaagd en haar wil doorgezet.

„Die laat zich makkelijk afschepen”, had hij minach-
tend van Lena gedacht. Nu begreep hij opeens, dat ze
niet aangedrongen had, niet omdat ze niet flink genoeg
was, maar omdat zij met haar jonge jaren onervaren en
goed van vertrouwen was en geloofde, dat ze iets onmo-
gelijks gevraagd had, dat het werkelijk niet kon, als de
voorzitter van de kolchos dat toch zei en haar beloofde,
dat hij er voor zou zorgen, zodra het mogelijk was. En
daarom was ze onverrichter zake weggegaan.

In werkelijkheid was het hem te veel moeite geweest
en vond hij, dat de school het ook wel zonder hek kon

stellen. Maar nu schaamde hij zich. Verlegen wendde hij zich van Lena af en bekeek het model. Een netjes afgevoerd hek stond om de schooltuin, en boven de poort woei een rode vlag.

„Jullie bent me dus voor geweest”, zei Wasili. „Dat is niet mooi, gelijk op is gelijk op! Nou, goed, volgende week stuur ik mensen om een hek voor jullie te maken.”

En hij was vertrokken, verlegen en zwijgzaam. Even later, toen Lena juist naar huis wilde gaan, kwam Alexej de school binnen: „Jelena Stepanowna, wat heb je met oom Wasja uitgehaald? Hij wil een hek om de school laten maken, met een poort met houtsnijwerk, heeft hij gezegd, en een vlag er op! Het houtsnijwerk om de ramen zal hij laten opschilderen. Al vanaf het voorjaar hebben wij, komsomolsen, er bij hem op aangedrongen om sportbenodigdheden te kopen. Hij heeft het aldoor geweigerd, maar vandaag stelde hij het ons zelf voor. Leg een sportveld aan, heeft hij gezegd, precies daar waar het op het model staat. En zet er banken omheen, net als op het model. En wat hij van jou gezegd heeft: Een dapper meisje! heeft hij gezegd. Zeg haar maar uit mijn naam, dat als ze iets nodig heeft, ze het gerust kan komen vragen! Waarmee heb je hem zover gekregen?”

„Met de dorsvloer”, lachte Lena. „Hij had plezier in de maquette, die we er van gemaakt hebben.” Ze gingen samen op de bank voor het model zitten.

Het bleke maanlicht viel door het raam naar binnen, het zilverpapier van het model spatte vonken, en de kleine lampjes fonkelden als kleurige glimwormen.

Lena en Alexej spraken eerst zachtjes over alledaagse dingen, daarna zwegen ze. Toen ving Lena een zo innige en tedere blik van Aljosja op, dat ze er helemaal verlegen van werd.

„Wat is er?” vroeg ze.

Alexej zweeg, maar ze zag, dat zijn oor, dat onder zijn blonde lokken te voorschijn kwam, rood was.

„Waarom zwijgt hij, waarom zwijgt hij?” Lena merkte, dat ze ook begon te blozen.

„Slawka heeft vandaag een prachtige eland van klei gekneed”, sprak ze snel. Niet alleen haar wangen, ook haar hals gloeide. „Ik wil die eland naar de tentoonstelling van kinderkunst sturen.” Ze probeerde haar verlegenheid achter woorden te verbergen, maar dat lukte haar slecht. Het gesprek stokte weer. Eindelijk stond Lena op en ging naar huis en Alexej naar het kolchoskantoor.

„Wat betekent dit?” dacht Lena. „Wat is er met me aan de hand?”

De hele avond kon ze niets doen. Ze probeerde te handwerken, te lezen, maar het vlotte niet. Ze kwam niet aan tafel voor het avondeten, omdat het haar verlegen en verward zou maken nu naast Aljosja te zitten.

„Wanneer is het begonnen?” dacht ze. „Is het al lang zo? Of pas sedert vandaag? Maar misschien is er helemaal niets! Misschien denkt hij helemaal niet aan mij! Misschien beeld ik me maar in, dat hij een bijzondere jongen is?”

Lena kende haar neiging om de mensen te idealiseren en ze voor beter te houden, dan ze in werkelijkheid waren. „Nee, hij is inderdaad, zoals ik hem zie. De hele kolchos en allen, die hem kennen, houden hem voor een goed en buitengewoon mens.”

Lena's neiging om de mensen van de beste kant te zien vond een tegenwicht in haar scherpe opmerkingsgave, haar sterk karakter en haar aangeboren zin voor humor. Wanneer ze zich nu en dan in de mensen vergiste, dan duurde dat nooit lang en ze leed niet onder haar teleurstelling. Ja, ze kon er zelfs om lachen. Ze ergerde zich ook niet over de mensen, die haar tegengevallen waren. Ze verloor eenvoudig meteen de belangstelling voor hen, liet ze links liggen en vergat hen, zoals men dat doet met een niet al te goed boek, dat men gele-

zen heeft. Maar in Aljosja vergiste zij zich niet. Hoewel ze hem al lang kende, ontdekte ze iedere dag nieuwe, goeie eigenschappen in hem en kreeg iedere dag meer de overtuiging, dat ze naast een edel en begaafd mens leefde.

Ze bemerkte zelf niet, hoe haar leven verbonden raakte met dat van Aljosja en er door verlicht werd. Ging hij voor enkele dagen naar de districts-hoofdstad, dan verloor de wereld zijn glans. Ze telde de dagen tot zijn terugkomst en keek ongeduldig naar hem uit. Wie van haar vrienden en bekenden zij ook met hem vergeleek, geen kon bij hem halen. Ze dacht onafgebroken aan hem en ging met zijn naam in haar hart slapen en stond er mee op. Maar tot die avond had ze zich geen rekenschap gegeven van dit gevoel, dat haar geheel beheerste.

Ze sliep die nacht onrustig. „Misschien is er helemaal niets? Misschien merkt hij me niet eens op? Wat moet ik dan doen?” dacht ze. „Wacht tot morgen! Zo gauw ik hem zie, zal alles duidelijk worden.”

Die morgen ging hij vroeg naar het land, en ze zag hem niet. De hele dag keek ze met de ogen van een blinde naar haar omgeving en wachtte ongeduldig. Hij kwam niet, en de dag ging eindeloos langzaam voorbij. Tegen de avond ging ze uitgeput op haar bed liggen en dommelde een half uurtje. Toen ze wakker werd, hoorde ze Wasilisa achter de muur zeggen: „Waarom heb je je Zondagse blouse aan? Hij zal gauw versleten zijn, als je hem door de week draagt.”

Lena ging rechtop in bed zitten. „Ik ga naar hem toe, kijk hem aan en dan weet ik het.” Haar hart klopte in haar keel. Ze moest zich geweld aandoen om op te staan. Ze deed de deur open, ging de kamer binnen en zag Aljosja. Hij zat aan tafel en nam zijn avondmaal. Zijn haar was zorgvuldig gekamd, hij had een blouse van blauwe zijden tricot aan. Toen hij Lena zag, bloosde hij plotseling, zoals alleen hij blozen kon.

Lena begreep onmiddellijk, dat dat alles haar gold, zijn met zorg gekamde haar, zijn Zondagse blouse en zijn hele feestelijk stralende verschijning.

Een zo blij opwinding overweldigde haar, dat ze haar ogen niet durfde opslaan. Ze liep haastig naar buiten en ging met knikkende knieën op de stoep zitten. De paardebloemen bloeiden in het groene gras, de kippen verdrongen zich om hun voederbak, maar Lena zag niets van wat er om haar heen gebeurde. Zoals het morgenlicht de kamer binnendringt, wanneer de luiken opengaan, zo werd Lena vervuld door één gevoel, één gedachte: „Aljosja houdt van mij! . . .”

De afgelegen uiterwaarden werden gemaaid. Korte regenbuien verzachtten de hitte van de zomer. Het gras droogde snel na de buien, het hooi bedierf niet, maar werd nog geuriger en luchtiger. De mensen overnachtten op het land, onder de blote hemel, in loofhutten of in het verlaten veermanshuisje. s' Avonds staken ze kampvuren aan en zongen liederen, ondanks hun vermoeidheid. Allen waren in de beste stemming. Het graan rijpte voortreffelijk, de aardappelen herstelden zich, en het gras op de open plekken in het bos en op de weiden stond er zeldzaam mooi bij.

„Sedert het jaar '41 hebben we in onze omgeving zulke dagen niet gekend”, dacht Alexej.

Hij was mager van het werk en van geluk. Lena kwam af en toe met een wagen mee, die toevallig die kant uit moest. Hij leerde haar maaien en keek ontroerd toe, hoe ze met haar onwennige, fijne handen, die geen zon bruin kon maken, de zeis hanteerde.

Maar één gebeurtenis vertroebelde de vredige, zonnige dagen. Zaterdag ontdekten de bessenpluksters een doodgeschoten eland in het moeras. Naast het wild lag een flard van een krant. De krant was van eergisteren, en op de rand stond nog het postadres: Eén-Mei-kolchos.

Dat bewees heel duidelijk, dat de stroper iemand uit de Eén-Mei-kolchos moest zijn. Het bleef natuurlijk ongrijpelijk, waarom de jager zijn jachtbuit niet had aangeraakt en noch het gewei, noch de huid had meegenomen of een stuk van het smakelijke vlees. De hele kolchos trok zich de gebeurtenis sterk aan, des te meer toen degenen, die men had kunnen verdenken, vader en zoon Konopatow en de zuiplap Tosja, hun onschuld bewezen.

Juist nu, nu de Eén-Mei-lieden in eendracht en vriendschap samenleefden, terwijl ze hun reputatie stap voor stap terugwonnen, was de geschiedenis met de eland bijzonder onaangenaam.

„Nauwelijks zijn we overeind gekrabbeld, en nu gebeurt er zo iets”, zei Wasili. „Weer wordt onze goeie naam te grabbelen gegoooid! Onder de daad van deze éne schoft heeft de hele kolchos te lijden! Konden we maar uitvinden, wie het gedaan heeft, dan zou ik hem duchtig onder handen nemen!”

„Dat is het juist: Wie?” antwoordde Walentina. „Dat is het punt waarom het gaat: „Wie? Er is er één in ons midden, die ons allen bedriegt! De schuldige schuilt onder ons, eet met ons uit één ketel! Je gaat onwillekeurig iedereen verdenken, iedereen scheef aanzien, dat is het allerergste!”

Ze zaten bij de middagschaft in de schaduw van een groot kreupelbos. Aljosja lag met de armen onder het hoofd naast Walentina. Zijn vermagerd, door de zon verbrand gezicht met vuurrode wangen had zijn kinderlijke ronding verloren, was manlijker geworden, maar zijn ogen hadden hun ernstig-klare en vrolijke uitdrukking behouden. De schaduwen van de bladeren speelden over zijn gezicht en zijn gespierde armen.

„En die glimlacht maar!” zei Walentina boos. „Niets maakt er indruk op jou! 't Is om uit je vel te springen! Wat is daar voor grappigs aan, wil je me dat, alsjeblieft, eens zeggen?”

„Dat zal ik je zeggen!” antwoordde Aljosja met een hese stem, en glimlachte opnieuw. „Denk zelf eens na. Weet je nog hoe we het vorige jaar geleefd hebben! Stiekem gingen we lindenschors halen, touw draaien en we zagen hoe onze voorzitter aan de wodka te gronde ging, en niemand nam daar aanstoot aan. En nu heeft iemand in het bos een eland geschoten, en de hele kolchos is er ontdaan over! Daarom lach ik!”

„Dat is juist”, gaf Walentina toe. „We hebben zelf niet gemerkt, hoe wij vooruitgegaan zijn.”

„Wat zullen we nu doen met onze ultra-vroege rogge?” vroeg Aljosja terugkomend op het afgebroken gesprek. „Het is tijd om te oogsten, de ultra-vroege is rijp. Op de andere rogge kun je nog lang wachten. Ik wou er overmorgen een paar mensen heen sturen.”

„Dat had ik ook gedacht”, zei Wasili. „Wie zullen we er heen sturen?”

„Ik denk er mijn meisjes heen te sturen.”

„Dat dacht ik wel, alles voor die meisjes!” mengde Stepanida, die vlak bij lag, zich in het gesprek. „Wij, oude vrouwen, moeten ons hier op het verre hooiland afsloven en op stro slapen, maar de jonge meisjes moeten vlak in de buurt van het dorp werken!”

„Ik heb mijn koe al in zes dagen niet gezien!” liet Poljoecha zich horen.

„Bij jou is het de koe, maar bij mij zijn het de kinderen, die onverzorgd zijn!” riep ergens uit het gras Malanja Boezykina.

„Daar is de hele oude-wijvencompagnie het met elkaar eens!” weerde Wasili schertsend af.

„En wat dan nog, laat het een oude-wijvencompagnie zijn”, antwoordde Stepanida uitdagend. „Wij werken hier al een hele week zonder onze oude knoken te ontzien! Laat ons tenminste twee nachten thuis slapen!”

„Mijn meisjes waren hier en hebben verteld, dat mijn jongste een zweer aan zijn voet heeft!”

„Hou op met jullie klaagliederen!” wees Wasili hen streng terecht. „We hebben hier nog drie dagen werk en dan gaan we allemaal naar huis. Is dat nu zo erg?”

„In drie dagen kan het been van mijn jongen wel veel erger geworden zijn en als het afgezet moet worden, zul jij hem dan het jouwe geven?”

„Nou, nou, meteen al afgezet!... De hulparts kijkt toch naar de kleuterschool.”

„De hulparts is op reis voor inenting en hij heeft niet alleen onze kleuterschool.”

„Maar misschien kunnen we ze werkelijk de rogge laten maaien?” opperde Walentina. „Ze zijn dan dichterbij huis en het zijn goeie maaisters. Wat denk jij er van, Aljosja?”

„Kunnen ze alles zonder verlies binnenhalen?”

„Doen we het soms voor de eerste keer, zeg?”

„We laten geen korreltje op het veld achter!”

„Nu, goed, oom Wasja”, sprak Aljosja hees. „Er zit iets in om ze er heen te sturen. Bij het grasmaaien hebben we niet zoveel aan hen, maar daar zullen ze het wel klaar spelen, vooral nu ze er zelf zo op aangedrongen hebben. Laat hen de rogge maar oogsten. Maar ik kom zelf kijken, ik ga er met een of ander voertuig naar toe, of met een auto, die langs komt, of desnoods te voet.”

„Nu, zoals je wilt!” gaf Wasili ongaarne toe. „Overmorgen gaan jullie naar het roggeveld.”

„Wat is er toch met je stem, Aljosja?” vroeg Walentina.

„Ik heb pijn als ik praat. Er is iets met mijn keel niet in orde... Ik ben de vorige week in de nacht naar mijn ultra-vroege rogge gaan kijken en pas tegen de morgen teruggekomen. Het was een regenachtige nacht, en ik heb kou gevat.”

Aljosja had al enkele dagen keelpijn. Eerst had hij er geen acht op geslagen en gedacht, dat het wel gauw zou overgaan, maar het werd niet beter, eerder erger.

Maar nog meer dan die keelpijn verontrustte hem een tot dusver ongekeende loden zwaarte in al zijn leden. Nauwelijks ging hij liggen of hij had het gevoel, dat zijn lichaam aan de aarde vastkleefde en hij moest alle krachten inspannen om zijn hoofd, zijn armen en zijn benen los te rukken. Hij wist niet, wat ziek zijn was, en schreef dat zware gevoel aanvankelijk aan een soort luiheid toe, waarvan hij niets begreep en waarover hij zich schaamde. „Als je je zo laat gaan, blijf je ten slotte helemaal liggen”, dacht hij. „Ik moet me er overheen zetten en wat gymnastiek doen...”

Hij zette er zich overheen en deed gymnastiek. Dat hielp werkelijk iets, en hij werkte de hele dag niet minder dan de anderen. Maar van dag tot dag voelde hij zich vermoeider en slapper. Hij begreep nu, dat hij ziek was, maar hij wilde er niet aan denken om van het hooiland weg te gaan. „Iedereen heeft wat! De één heeft keelpijn, de andere kiespijn, de derde een zere vinger en de vierde weer wat anders...”

Toen Wasili en Walentina waren weggereden, ging Alexej na de middagschaft weer in het gelid staan. De zeis kwam hem zo zwaar voor, dat hij een paar keer keek of hij niet de verkeerde had genomen of dat er misschien leem aan kleefde. Het leek hem of hij krachtiger en sneller maaide dan ooit, maar in plaats van de anderen voor te komen, bleef hij steeds verder achter.

„Aljosja, je bent toch ziek!” riep Frosja opeens. „Je hebt kringen onder je ogen en je gezicht gloeit!”

„Ja, dat is waar, Alexej!” bevestigde Ljoebawa. „Je bent beslist ziek, ga liever naar huis en haal de hulp-arts!”

„Het zal wel overgaan...”, antwoordde Alexej.

Die nacht werd hij wakker en wist niet meer, waar hij was. Laag om hem heen flonkerden de sterren en prikten met dunne ijsnaalden in zijn lichaam. Hij draaide zich om, en de sterren prikten in zijn rug. Hij hief het

hoofd op, en de sterren vlogen omhoog. Hij zag de weide in het maanlicht, rook het verse hooi, waar hij op lag, en herkende Jasnew en Pjotr, die naast hem sliepen. Hij liet het hoofd weer zakken. De sterren vielen opnieuw naar beneden en prikten weer overal in zijn lichaam.

De volgende dag bracht Matwejewitsj hem naar het dorp.

Het huis was leeg. Lena bracht haar vakantie in de stad door, Walentina was naar het land, en Wasilisa was bij de schapen in de wei.

Aljosja ging naar Lena's kamer. Het smalle bed tegen de muur, het tafeltje met de netjes gerangschikte boeken, het mousseline gordijn voor het raam, alles stemde hem week.

Hij zat een tijd lang aan haar tafeltje en sleepte zich toen naar de ziekenverpleging. Maar de hulparts was al klaar met zijn spreekuur en was naar de naburige kolchos voor de inenting. Aljosja ging naar de Bortnikows om van Stepanida te horen, hoe het met het binnenhalen van de ultra-vroege rogge stond, maar Stepanida was nog niet van het land terug.

„Blijkbaar werken ze laat door om de rogge voor de nacht binnen te hebben. En ik had nog wel geen vertrouwen in hen...”, dacht hij met spijt. Hij ging naar huis.

Een paar uur later kwam Matwejewitsj bij hem. Aljosja zat op zijn bed, hield zich met twee handen aan het hoofdeind vast en haalde moeilijk adem.

„Ben je bij de hulparts geweest, Alexej?”

„Hij was al weg voor de inenting.”

„Ik breng je naar het ziekenhuis; ik ben bang, dat het anders erger wordt!”

„Ik wacht tot de vrouwen terugkomen... van onze ultra-vroege rogge...”

„Ze hebben blijkbaar afgesproken om tot donker door te werken. Achter het bos komt een grote wolk opzetten.

Ze zullen nu tot het laatste toe op het veld blijven. Het heeft geen zin op hen te wachten. Laten we gaan, Aljosja, anders worden we door de regen overvallen."

"Goed, maar dan gaan we langs het roggeveld... Ik wil het zien..."

"Nu, goed, het is geen grote omweg..."

Ze reden weg.

Wolken, die lichtelijk door het avondrood gekleurd werden, dreven snel door de lucht. In het Westen kwam een regenwolk opzetten, ruig en donker als een berenvacht. Hij hing bijna onbeweeglijk in de lucht, maar, je voelde zijn aanwezigheid aan de wind, die snel koeler werd.

"Zullen de vrouwen het klaarspelen met de rogge?" fluisterde Aljosja met hese stem. "De ultra-vroege... De kolchozen in de buurt hebben me al om zaaigoed gevraagd..."

"Ze spelen het wel klaar... Er is toch niet zoveel werk daar."

Matwejewitsj dreef het paard aan. De weg boog om een kreupelbos, en het roggeveld kwam te zien. De rogge was gemaaid, maar pas voor de helft aan schoven gezet. De wind speelde met de losse halmen. Er was geen levende ziel op het veld te zien.

"Wat moet dat betekenen?" vroeg Aljosja, terwijl hij zich oprichtte. "Waar zijn de vrouwen?"

"Ergens in de buurt, denk ik... In het kreupelhout... Ze rusten waarschijnlijk uit..."

Matwejewitsj schreeuwde zo hard als hij kon: "Hé, vrouwen! Waar zitten jullie? Stepanida, Malanja! Hé! Stepanida-a-a!"

"A-a-a!" spotte de echo, en weer was het rondom stil.

Noch in de bosjes, noch op de akker was iemand te zien.

"Waar zitten ze nou?" klaagde Aljosja en rekte zijn magere hals naar alle kanten uit.

„Waar? Ja, waar?” herhaalde Matwejewitsj woedend. „Morgen is het marktdag, ze zijn zeker bosbessen gaan plukken! De duivel zal ze halen!”

Matwejewitsj had gelijk. Twee uur geleden was Anfisa, Finogen Bortnikows vrouw, langs de akker gelopen. Zij en haar man hoorden niet tot de kolchos, en zij ging iedere dag bosbessen plukken. Met moeite torste ze aan een juk twee volle manden zwarte bessen.

„Op het land achter de Geitenwei staat het vol zwarte bessen. Ze vallen vanzelf in je mand”, zei ze tegen Stepnida. „Nergens zijn ze nog rijp, maar daar is alles zwart! Ik ga met de nachttrein naar de markt. Er worden nog weinig bessen aangevoerd, je kunt er een aardig sommetje aan verdienen!”

Direct was Poljoecha vuur en vlam: In een paar uur tijd kon je een kilo of tien bessen plukken en tegenbaar geld verkopen... Dat kon je niet laten lopen! Morgen zouden de kinderen er achter komen en alles leeg plukken! Bovendien werden de bessen iedere dag goedkoper op de markt.

Al deze overwegingen schoten Poljoecha bliksemsnel door het hoofd, maar alleen van het veld weglopen... dat durfde ze niet.

„Vrouwen”, zei ze, „laten we een uurtje bessen gaan plukken en ze van avond aan Anfisa mee geven. Boezjkins meisjes kunnen meegaan en haar helpen. De rogge halen we morgen heel in de vroege binnen. Ik wijk jullie bij het aanbreken van de dag. Wat kan het hinderen? Geen mens merkt er iets van, en vannacht kan er niets gebeuren met de rogge.”

Hoewel de vrouwen er om gevraagd hadden de ultravroege rogge te mogen maaien, vergaten ze toch niet, dat ze op een „andermans” akker werkten. Niemand zag er kwaad in om het binnenhalen tot de volgende morgen uit te stellen. Niemand sprak Poljoecha tegen, en ze lieten het roggeveld in de steek.

Matwejewitsj schreeuwde nog een paar keer, luchtte zijn hart met schelden en zette het paard weer aan, maar Aljosja tikte hem op zijn schouder.

„Pjotr Matwejewitsj... het is geen gewone rogge, het is een proefveld... Een demonstratieveld. Iedere kilo er van is belangrijk... Het moet naar de dorsvloer... onder het afdak...”

Matwejewitsj keek Aljosja aan. Ook zijn hart bloedde bij het zien van die prachtige rogge, die daar verwaarloosd op de akker lag.

„Zullen we naar het dorp teruggaan en de vrouwen optrommelen?”

„Wie zijn er in het dorp? Het éne deel is op het hooiland en het andere met het vee op de wei. Er is niemand thuis. Vóór we er zijn en we de mensen bij elkaar hebben, giet het al van de regen.”

„Voel je je goed genoeg, Aljosja?”

„Ik? Ik ben niet echt ziek, ik heb alleen maar keelpijn.”

Matwejewitsj was zelf een kerngezonde man en cureerde alle kwalen met drie geneesmiddelen: stoombaden, wodka en werken.

„Mooi”, gaf hij toe, „we redden het binnen het uur.”

Ze zetten zich aan het werk, bonden de rogge samen, laadden die op de wagen en reden naar de dorsvloer. De oude Mefodi, die in het wachthuisje naast de dorsvloer woonde, hielp. Niettemin kwamen ze niet binnen het uur klaar. Aljosja kon niet veel doen. Hij kon nauwelijks op zijn benen staan. Hij hijgde en hoestte, en zijn gezicht werd blauw van de pijn. De laatste vrachten haalden ze binnen, toen de regen al begonnen was. Matwejewitsj wilde dat Aljosja in het wachthuisje zou gaan schuilen, maar hij was er niet toe te krijgen, want de tijd drong. De regen had zijn koortsige hoofd wat verfrist en zijn uitgedroogde lippen bevochtigd en had hem een bedriegelijk gevoel van verlichting gegeven. Pas toen de regen

in stromen neerviel, lukte het Matwejewitsj Aljosja er toe te brengen om onder het afdak te gaan schuilen. De laatste vrucht bracht hij alleen binnen.

Aljosja haalde moeilijk adem. Hij ging niet in het wachthuisje zitten, maar bleef onder het afdak tegen de vochtige roggeschoven leunen. Nu de spanning van het werk voorbij was, stortte hij in. Hij was tot tranen toe bewogen over zijn ultra-vroege rogge. Hoeveel zorg was er niet aan besteed, hoe had hij er zijn hoop op gevestigd. Hoe blij was hij geweest, toen hij goed gedijde. En daar lag hij nu onder het afdak, vochtig en onverzorgd. In zijn koortsdroom zag hij zichzelf niet als de volwassen Alexej, maar als de kleine Aljosja, die bitter verdrietig zat te huilen.

„Ziezo, het is klaar!” hoorde hij de stem van Matwejewitsj aan zijn oor. Dat bracht hem tot zichzelf. Hij schaamde zich over zijn natte wangen.

„Wat is er met me aan de hand? Ik lijk wel een wijf! Een geluk dat het donker is en ze het niet kunnen zien! Gauw naar het ziekenhuis! Als Lena hier was, zou ik me beter voelen.”

De twee oude mannen trokken Aljosja droge kleren van Mefodi aan, legden hem op de wagen, dekten hem met een dekkleed en zakken toe, en zo reed Matwejewitsj met hem weg.

Lena kwam 's avonds laat uit de stad terug. Ze had haar broertje, dat bij haar op bezoek geweest was, naar huis teruggebracht en was van plan geweest de tweede helft van haar vakantie bij haar ouders door te brengen. Maar haar verlangen naar Aljosja, de schoolkinderen en de kolchos was haar te sterk geweest.

Ze deed het hek open en liep de tuin in. Alles hier, de tuin met het gras en de paardebloemen, de hoge, witgeschuurde stoep, het houten huis met de uitgesneden daklijst en de vensters, waarin zich het avondrood weerspiegelde — was haar vertrouwd. Hier was haar thuis.

„Ik voel me hier meer thuis dan in moeders huis in de stad”, dacht ze, terwijl ze vlug de stoep op liep. „Dat zal wel zijn, omdat Aljosja hier woont en Walentina en Wasilisa en mijn kindertjes. Hoe kunnen mensen zich gelukkig voelen zonder dit gras, die paardebloemen en deze papavers in de tuin en zonder die heerlijke boslucht?”

Ze nam de sleutel van de plaats, waar die altijd verborgen was, en ging het huis binnen.

Een ongewone wanorde trof haar bij de eerste blik. Een kom, half vol melk, stond op tafel, en in de melk dreven vliegen. Twee vuile glazen stonden er naast. Over een stoel hing Walentina's grijze japon. Lena's vreugde maakte plaats voor hevige ongerustheid. Er moest iets ernstigs gebeurd zijn. Maar wat? Ze holde naar de burens. Praskowja vertelde haar, dat Aljosja een paar dagen geleden keelpijn had gekregen, dat ze hem naar het ziekenhuis hadden gebracht en dat hij daar nu op zaal 5 lag. Walentina was er die morgen vroeg met Wasilisa heen gegaan. Ze konden elk ogenblik terugkomen.

Lena ging naar het kantoor om het ziekenhuis op te bellen, maar ze kreeg geen verbinding. Ze ging naar huis terug om op Walentina en Wasilisa te wachten.

Het ene uur na het andere verstreek, maar er kwam niemand. Er kwam 's nachts dikwijls een auto met passagiers van de nachttrein langs het dorp, en Lena vermoedde, dat de twee vrouwen met die auto zouden komen. Zij ging aan het open raam zitten en wachtte. De straat was donker en verlaten.

Eindelijk lichtten in de verte de schijnwerpers van de auto op. Lena rende naar de tuinpoort. De witte lichtbundels joegen voorbij. Niemand was uitgestapt.

Lena stond alleen bij de stoep, in de donkere straat. „Walentina en Wasilisa zijn daar gebleven. Zij waren van plan om terug te komen, maar dat hebben ze niet gedaan. Ze zijn daar gebleven, en het werk hier is in volle gang en ze kunnen geen uur gemist worden.”

Ze kreeg hoe langer hoe meer het gevoel, dat er iets ernstigs was. Ergens kette een hond tegen de auto. Toen werd het weer stil. Ver weg, aan de voet van een heuvel, waren de schijnwerpers nog even te zien.

„Ik moet er naar toe! Ik zal dadelijk naar het huis van de directeur van het ziekenhuis gaan! Ik zal thuis opbellen! Ik zal de beste professoren uit de stad laten komen! Ik zal doen, wat Walentina en Wasilisa of wie ook niet gedaan kan krijgen! Vlug!”

Ze ging in de kamer terug, sloeg Wasilisa's wijfs sjaal om haar schouders, knipte het licht uit, liep weer naar buiten en sloot de deur af. Ze handelde vlug en doelbewust. Zij voelde zo'n stroom van energie, zo'n opleving van haar lichamelijke en geestelijke krachten, alsof ze opeens van een dromerig meisje in een ervaren en beheerste vrouw was veranderd.

„Ik ga meteen naar de paardenstal en laat me een wagen geven! Binnen twee uur ben ik bij Aliosja.”

Het was lang na middernacht. Een vochtige, koele wind, die de dageraad aankondigde, speelde met de donkere takken van de bomen.

De paardenstal was leeg. Er hing een groot hangslot op de deur. Alle paarden waren op de hooilanden, tien kilometer van het dorp.

„Zou ik naar Wasili Koezjmitsj gaan? Maar wat kan hij voor me doen, als er toch geen paarden zijn! Het heeft geen zin. Het is maar tijd verspillen, want ik moet hem alles uitleggen. Ik ga te voet!”

Voor haar lag de weg wit en vlak in het maanlicht en verdween verder op in het kreupelhout.

Lena hulde zich dicht in de sjaal en ging vastbera- ten op weg.

De kolchosvelden en struiken, die ze zo goed kon groetten haar vriendelijk met een zacht ritselen van gras en bladeren.

Witte nevelsluiers dreven over de velden. Ze waren

aan de uiteinden omgebogen als slede-ijzers. Waar ze over de weg hingen, hechtte de vocht zich aan haar blote benen als kleverige, koude spinraggen.

„Bij het aanbreeken van de dag ben ik er. Als hij het slecht maakt, zoek ik onmiddellijk de geneesheer-directeur op. Maar misschien maakt hij het goed? Hij zal zijn ogen opslaan en me zien. Ik zal in een wit schort aan zijn bed zitten. Wat zal hij verbaasd zijn en blij! Ik zal hem vertellen, dat ik in de nacht te voet naar hem toegekomen ben. En hij zal zeggen: „Dom meisje, waarom?” Maar hij zal gelukkig zijn, we zullen alle twee gelukkig zijn.”

De vertrouwde velden van de Eén-Mei-kolchos lagen al lang achter haar. Lena had soms moeite om het hakhout en de open plekken te herkennen, omdat in het donker alles anders leek. De nevel werd zienderogen dichter. Hij hing nu niet meer in sluiers, maar lag als één enkele melkachtige laag op het land. Een even melkachtig vederwolkje met veelkleurige randen zeilde vlug onder de maan voorbij.

„Wie loopt harder, dat wolkje of ik?” dacht Lena. „Ik moet me haasten. Ik hoef mezelf niets wijs te maken. Aljosja heeft iets ernstigs. Wanneer ze hem opeens naar het ziekenhuis hebben gebracht en grootmoeder en Walentina naar hem toegegaan zijn en bij hem gebleven, dan betekent dit, dat het ernstig is.”

Ze holde bijna. De weg ging door een bos. Het was zwart en dicht. De duisternis scheen haar met duizend ogen aan te staren. Achter iedere tak, ieder blad leek iemand op de loer te staan. Hoewel ze gewoonlijk verlegen en schuchter was, voelde Lena nu geen angst.

„Vlugger! Vlugger! Als er intussen maar niets gebeurt!”

Nevelsluiers kropen het bos uit. Tot aan haar knieën waadde zij door die nevel. Ze kon de weg niet meer zien en liep op goed geluk en raadde de richting.

„Nu ben ik er gauw... gauw!”

De weg liep naar beneden door een moeras. De nevel reikte nu tot haar schouders. De donkere toppen van de struiken doken er uit op, als uit het water. Ze kon de grond niet meer zien, alleen de heldere, koude sterrenhemel welfde zich boven de nevel. Lena wist niet meer, waar ze liep of ze haar voeten op de weg zette of op een wolKentapijt. Alleen de golvende nevel op de grond en de koude hemel boven haar en het verterende verlangen: „Vlugger! Vlugger!”

Achter het moeras rees een heuvel op. Hijgend rende Lena er tegen op. Ze haastte zich, alsof achter die heuvel de oplossing lag. Hoe hoger ze kwam, hoe meer ze uit de nevel raakte. Ze zwom er nu niet meer in en zag zelfs de weg onder voeten weer.

„Vlugger! Vlugger! Vlugger! Ik ben zo boven, dan ben ik halverwege! Dan gaat de weg naar beneden en kan ik vlugger opschieten.”

Met open mond snakte ze naar adem. Zo bereikte ze de top en bleef even onder een boom staan. Voor haar lag een vlakte. Geen nevel meer. Geen blad, geen halmpje bewoog. Alleen de grote, witte maan zweefde laag boven de struiken. De bladeren van de boom, waaronder Lena stond, glansden als tin. De hele vlakte voor haar glansde in hetzelfde doodse, metaalachtige licht. Uit de afschrikwekkende diepte van de met sterren bezaaide hemelkoepel straalde hetzelfde koude, doodse licht.

„Nee!...” zei Lena. Ze had moeite om op de been te blijven en hield zich aan de ruwe, witte stam van de boom vast.

Toen ze de tuin van het ziekenhuis doorliep, kwam de zon al op. De prachtige, honderdjarige bomen in de tuin waren nat van de dauw, de wind suizelde in de takken, en de zon speelde op de vochtige bladeren.

Twee pleegzusters in witte schorten liepen voor Lena uit.

„Nog zo jong en zo knap. . .”, zei de een.

„Als hij één dag eerder was gekomen. . .”, antwoordde de andere.

„Nee!” fluisterde Lena, verstijfd van schrik. „Het is toch onwaarschijnlijk, dat de eerste mensen, die ik toevallig hier in de tuin ontmoet, het over hem zouden hebben! Er zijn hier genoeg andere zieken! Waarom juist over Aljosja? Nee!”

Ze wist waar de ziekenzalen lagen, omdat ze meer dan eens zieke schoolkinderen had bezocht. Ze rukte de deur open, ging het gebouw binnen en liep door de gang naar zaal 5. Niemand zag haar, en ze werd door niemand aangehouden.

„Hier ligt hij niet” dacht Lena, maar meteen viel haar blik op een nachtkastje, en daarop zag ze Aljosja's rode notitieboekje liggen, waarin hij de recepten voor de bemesting noteerde en waarin ook Lena's stadsadres stond.

Lena staarde er naar, zonder zich te verroeren. Daar lag Aljosja's notitieboekje, op een nachtkastje naast een leeg bed. . . Het duizelde haar, alle voorwerpen leken te verdwijnen, alleen het rode notitieboekje lag daar en verdween niet.

„Hij is al daar. . . Kom, ik zal U er heen brengen”, hoorde zij achter haar rug de stem van een pleegzuster, die ze kende.

Lena volgde haar. De zuster veegde haar ogen af met een slijp van haar gestreken witte hoofddoek.

„Ik heb veel mensen zien sterven. . . maar zo. . . Deze jongen. . . Het gezwel barstte open, en de etter liep uit de keel in de borstholte. . . Als hij maar een uur eerder was gekomen. . .”

Lena volgde de zuster.

Het was een stralende morgen. Vredig bewogen de takken van de bomen, en Lena kon niet geloven, dat het

werkelijkheid was, dat hij dood was en nooit meer leven bomen zou zien.

Ze gingen de dodenkamer binnen. In het schone voorportaal stond een lange rij emmers. Walentina zat op een bank en staarde stil naar haar bruine, pezigde vingers.

De zuster duwde de deur open.

Eerst zag Lena grote, zonnige ramen en daarachter de blauwe hemel, vogels en wuivende bladeren. Toen zag ze Walentina en Andrej. Zij stonden met de rug naar haar toe en keerden zich niet om, zij hadden haar niet horen binnenkomen. Zij deed nog een stap de kamer in en toen zag ze hem.

Hij lag op een baar en was met een laken toegesloten. Zijn éne arm was er onder verborgen, de andere rustte vrij en ongedwongen naast het lichaam. Hij leek alleen maar te slapen. Zonnekrinkels en schaduwen speelden over die bruine, gespierde arm. Zijn gezicht was naar het raam gekeerd. De wind bewoog even zijn weekdierige krullen. De hals en de ene wang, die Lena kon zien, waren gezwollen. Alleen de wenkbrauw was niet veranderd en had een uitdrukking van verwondering behouden en tekende zich met een zuivere lijn af tegen het voorhoofd.

Toen zwaaiden de muren, vielen met krakende takken de grote bomen om, stortte de hemel in en sloegte de zwarte vogels mee, die hoog in de lucht zweefden. Andrej hoorde een vreemd geluid, keek om en zag voor zijn voeten op de grond een bloedeloos meisjesgezicht met sturende, blauwe ogen.

Hoofdstuk VII

DE OOGST

De oogsttijd brak aan.

Geen zuchtje bewoog de halmen met de rijke oogst die die windstille Augustusdagen. Van de rijke oogst ging een zo vredige rust uit, dat men verbaasd was

dacht aan de koortsachtige voorjaarsdagen met vorst en regen, die plotseling gevolgd waren door de verzen- gende droogte.

De oogst was boven het gemiddelde. Je kon de korrels al zien, betasten en tussen je tanden voelen, hoe hard ze waren.

Het deed goed in de morgenuren tussen de hoge wallen van vochtig koren, dat zwaar was van de dauw, aan het werk te gaan en het deed goed in de scheme- ring, als de avondnevel al op de aren was neergezonken, naar huis te gaan.

Het werk in de kolchos verliep vlot, en alles ging voorspoedig. Alleen de door zijn zinloosheid vreselijke dood van Aljosja bedrukte de Eén-Mei-mensen.

Als hij een jaar geleden gestorven zou zijn, dan had- den de kolchosboeren zijn overlijden als een gebeurtenis beschouwd, die weliswaar betreurenswaardig was, maar die op hun lot en leven geen verdere invloed had. Maar nu voelde het hele collectief zich verantwoordelijk voor de ontijdige dood van de brigadier, en bijna iedereen vroeg zich af, wat hij zelf betekende voor het bestaan en het werk van de kolchos.

„Hoge bomen vangen veel wind”, had Andrej eens tegen Walentina gezegd. „Hoe hoger de mens stijgt, hoe gevaarlijker iedere stap wordt, hoe voorzichtiger hij zijn voet moet neerzetten. Hoe beter, onbaatzuchtiger en edel- moediger de mensen worden, hoe zorgvuldiger men hen moet behoeden. Waar zulke mensen als Aljosja opgroeien, moeten zich nieuwe wederkerige betrekkingen tussen het collectief en de enkeling ontwikkelen. Aljosja was in staat voor de hele kolchos te zorgen, maar hij zorgde niet voor zichzelf. Daarom hadden allen voor hem moeten zorgen. Hoe is het mogelijk, dat niemand zijn ziekte bijtijds heeft opgemerkt, waarom heeft niemand er voor gezorgd, dat hij op tijd met werken ophield en naar het ziekenhuis ging? Omdat de nodige aandacht en zorgzaamheid ont-

brak, omdat men niet dat wist te waarderen, wat in de Eén-Mei-kolchos misschien het waardevolste was..."

Wasili kon zijn gedachten niet zo goed onder woorden brengen als Andrej, maar hij voelde het net zo. Niemand klaagde hem aan, maar hij voelde zich schuldig, omdat hij niet beter op zijn beste brigadier gepast had. Hij nam zich voor meer aandacht te besteden aan het leven en het geluk van de kolchosboeren en meer zorg te besteden aan de jeugd en vrijgevender te zijn voor de kinderrijke gezinnen en de ouden van dagen.

Tussen degenen, die indirect de oorzaak van Aljosja's dood waren geweest, en de overige kolchosleden kwam een diepe kloof. Vreselijk waren voor Stepanida, Poljoecha en Malanja, die het ongelukzalige plan om bessen te gaan plukken hadden geopperd, de woedende verwijten, die ze in de vergadering te horen kregen, maar nog vreselijker was dat Wasili hen met de zwijgende instemming van de hele kolchos verbood om bij de begrafenis aanwezig te zijn en de baar van Aljosja te volgen.

Bijzonder diepe indruk maakte Aljosja's dood op Pjotr. Aljosja was zijn geweten, zijn vriend en zijn raadgever geweest. Aljosja had hem, vóór hij naar het ziekenhuis ging, voorlopig de leiding van zijn brigade toevertrouwd.

Op de dag na de begrafenis werd in het kolchosbestuur de vraag besproken, wie de nieuwe brigadier moest zijn.

„Laat Pjotr het voorlopig blijven, op proef”, sloeg Wasili voor. „Hij kan leiding geven.”

„Een losbol!...” bracht Jasnew er tegen in.

„Hij drinkt al sinds een poos niet meer...”

„Laten we hem roepen en hem vragen, wat hij er zelf van denkt”, stelde Wasili voor. „Ik ken Pjotr. Je kunt met dwang niets bij hem bereiken, maar als hij uit zichzelf iets aanpakt, dan brengt hij het tot een goed einde ook.”

Pjotr werd geroepen. Hij kwam de kamer binnen, waarin de vorige dag Aljosja was opgebaard geweest. Op het rode tafelkleed kon je nog de afdrukken van de kist zien. Aan de muur hing Aljosja's portret in een rouwfloers, en de guirlandes van dennentakken met crêpe verspreidden een bittere geur.

„Luister, Pjotr”, sprak Wasili. „We vragen je niets en we dwingen je tot niets. Je moet zelf beslissen: Alexej's taak overnemen is een eer en een zware verantwoordelijkheid. Durf jij dat aan?”

„Ja...” antwoordde Pjotr kort en gedempt. Hij had er van te voren lang over nagedacht.

Bij het vervullen van zijn nieuwe plichten hield Pjotr de orde, die onder Aljosja zijn nut bewezen had, in ere. Zo zelfs, dat het leek, of Alexej nog de leiding had en Pjotr alleen maar zijn wil uitvoerde.

Aljosja had de gewoonte om iedere avond de balans van de dag op te maken en de inventaris te controleren, en Pjotr maakte daar een soort cultus van.

„Maak niet zo'n haast om naar huis te komen, vrienden! Eerst verslag uitbrengen, zoals je dat vroeger altijd gedaan hebt...”, zei hij streng, waarbij hij, zonder het zelf te merken, Aljosja in alles nadeed. Hij sloeg een meer gematigde toon aan, beheerste zijn gebaren en probeerde in zijn omgang met de mensen rustiger en gelijkmatiger te zijn.

De brigade werkte zo vlot, dat zelfs Jasnew, die tegen Pjotrs benoeming was geweest, meer dan eens tegen Wasili moest toegeven: „Je hebt gelijk gehad, Wasili Koezjmitsj. Pjotr drukt de voetstappen van Aljosja.”

In Pjotr voltrok zich een geweldige ommekeer. Had hij er vroeger plezier in gehad om als de grootste herrieschopper en losbol bekend te staan, nu gaf het hem voldoening om voor beheerster en rechtschapener dan de anderen door te gaan. Hij vond het leuk, om zwijgend in de schreeuwende troep van Frosja te komen, onver-

stoorbaar te blijven als de meisjes hem allerlei scheldwoorden en verwijten naar het hoofd slingerden, in twee woorden te bewijzen, dat hij gelijk had, en dan op zijn stuk te blijven staan.

Hij vond het plotseling belangrijk, om zijn brigade voor alle andere naar het land te brengen en onder vrolijk gezang door het slaperige dorp te marcheren, zodat de kolchosboeren aan het raam kwamen staan en zeiden: „Daar gaat de jeugdbrigade!” Hij herkende zichzelf niet meer en vroeg zich verwonderd af: „Is dat door Aljosja's dood gekomen, of is deze herfst niet zoals andere?”

Ook de andere kolchosboeren hadden het gevoel, dat deze herfst niet zoals andere was. Alles duidde op gelukkige veranderingen.

's Avonds vlijde Frosja haar mollige schouder tegen Walentina aan en zei smachtend: „O, Walenjka, ik houd het niet langer uit. . .”

„Ben je ziek?”

„Ik ziek? Al mijn kleren worden me te nauw.”

„Wat heb je dan?”

„Misja Boejanow heeft me op het prestatiebord getekend in een vliegtuig, omdat mijn groep zo vlug werkt! Weet je, ik zou willen vliegen!”

„Dat is helemaal niet onmogelijk; er zijn veel vrouwelijke vliegeniers. Je moet alleen eerst in het werk, dat je nu doet, laten zien wat je waard bent.”

Kort daarna raakte Ljoebawa met haar groep op die van Frosja voor en verdrong deze uit het vliegtuig.

„Zij hebben de beste maaiers van de brigade!” beklagde Frosja zich bij Walentina. „De maai-dorsmachine komt pas de volgende week in onze kolchos, en zolang er alleen maar maaimachines en zeisen worden gebruikt, zal Ljoebawa ons verslaan!”

„Je moet proberen niet alleen met je handen, maar ook met je verstand te werken”, antwoordde Walentina.

„Hoe zo, met mijn verstand?”

„Als de propagandist de krant voorleest, ben jij er nooit met je hoofd bij. Hoeveel meisjes lopen er bij jou achter de maaimachine? Zes! Kun je het niet met drie doen?”

„Hoe zo?”

„Alweer 'hoe zo?'! Ik heb toch gezegd, dat je beter naar de propagandist moet luisteren, dan zul je het snappen”, zette Walentina haar aan. „Het is beslist mogelijk een paar meisjes bij de maaimachine weg te halen en ze in de maaiersgroep te zetten. Dan kom je dadelijk op Ljoebawa voor.”

De volgende dag las Michail Boejanow, de agitator, de maaisters een artikel voor, waarin gesproken werd over een snellere methode voor het schovenbinden, door het werk onder te verdelen in drie enkele handgrepen.

Frosja trok hem de krant uit de hand en las het artikel zelf. Haar verschillend gekleurde ogen fonkelden.

„Meisjes!” riep ze. „Of we worden snelbindsters, of ik heet geen Frosja meer! De strozelen om de schoven te binden maken we van te voren klaar. Jij, Lipa, jij bent nr. 1 en voegt de bossen samen; jij, Katja, bent nr. 2 en jij legt er de strozelen omheen; ik ben nr. 3, ik bind de bossen vast. In plaats van met zijn zessen zullen we met zijn drieën werken en we zullen snelbindsters worden. Zijn wij misschien minder dan de schovenbindsters, waarover ze in de krant schrijven?”

„Wil je het vooraf aankondigen, of zullen we het eerst proberen, zonder iets te zeggen?” vroegen de meisjes.

„Ik zal het vooraf aankondigen!” antwoordde Frosja met een lichte huivering.

„Oho! En als het niet lukt?”

„We zullen ons eerst een paar avonden in alle stilte oefenen, dan met de aankondiging voor de dag komen en met vlag en wimpel een record halen!”

Zonder „vlag en wimpel” ging het bij Frosja niet.

„Pjotr, zorg er voor, dat we alles krijgen, wat we voor het snelbinden nodig hebben!” commandeerde ze Pjotr.

„Wat wil je nu weer?” bracht Pjotr er tegen in.

Als iemand anders met dit voorstel aangekomen was, zou hij er zich direct voor hebben geïnteresseerd. Maar met Frosja had hij genoeg te stellen. Aljosja had haar, zo goed en zo kwaad als het ging, tot gehoorzaamheid weten te krijgen, maar bij Pjotr had ze altijd wat tegen te spreken.

Frosja wilde haar vraag niet herhalen, keerde hem de rug toe en bromde: „Ik red het ook zonder jou wel!”

Twee avonden draaiden de meisjes stozelen en oefenden zij zich in het geheim in het schoven binden.

De derde dag kondigde Frosja openlijk aan: „Ik ga tot snelbinden over!”

Boejanow deelde het nieuwtje door de radio aan de hele kolchos mee.

Wasili en Walentina gingen die middag naar het land om te zien, hoe de nieuwe snelbindsters het er af brachten.

Het was een windstille, heldere Augustusdag. Langzaam zweefden herfstdraden in het schitterende blauw. Wit gepluimde sterretjes, de zaadjes van een onbekende plant, smolten nu eens in het zonlicht weg en doken dan weer in de groene schaduwen der bomen op. Libellen hingen aan hun glazen vleugels onbeweeglijk in de lucht. Aan de planten van de late aardappelen zaten hier en daar nog kleine, bleek-violette bloesems met gele meeldraden.

„Kijk eens hoe de aardappelen er bij staan! Nu kun je zien, wat je met het losmaken van de grond en namesten bereiken kunt!” pochte Wasili tegen Walentina, alsof niet zij hem sedert het begin van het jaar dag aan dag deze twee woorden had ingehamerd. „Nu kun je zien, wat het waard is om je niet door de droogte te laten ontmoedigen!”

De weg boog om een bosje en liet plotseling het uitzicht vrij op de hoge, volrijpe graanvelden. Gelijkmatic, aar aan aar, de zware koppen als zwanehalzen gebogen, stonden de halmen tot dicht aan beide kanten van de weg.

Glimlachend draaide Wasili zijn snor op. Hij droeg geen baard, maar als hij tevreden was, streek hij net als zijn vader over zijn wangen en kin.

„Een prachtig veld!” zei hij, terwijl over zijn hele gezicht het onverwachte, stralende glimlachje gleed, dat hem eigen was.

„Het veld van Aljosja...” zei Walentina zachtjes.

Op een plankje aan een paal langs de weg herkende ze met ontroering het ronde, kinderlijke handschrift van Aljosja. Vóór hij ziek werd, had hij daarop geschreven:

„Proefveld van de groep van de Komsomolsen en de Jeugd.

Verzoeken hier niet over te lopen, maar langs het ravijn te gaan.”

Daaronder stond met een andere hand geschreven (Walentina herkende Pjotrs handschrift):

„Akkerbouwbrigade, genoemd naar haar eerste leider, Aljosja Berjozow. Kameraden, laten we van Aljosja's oogst geen korreltje verliezen!”

Walentina kreeg een brok in haar keel. Aljosja's zinloze dood was voor haar nog steeds iets, waarbij ze zich niet kon neerleggen. Het verdriet, de ontzetting, de opstandigheid waren nog niet door de tijd gezakt. Ze zag hem plotseling duidelijk voor zich, zo als hij in het voorjaar voor haar had gestaan. In de stortregen, zij te paard en hij met opgeheven gezicht voor haar. De regen stroomde over zijn natte, rooie wangen, en uit zijn ogen, waarvan het wit blauwachtig glansde, spraken aandacht en wilskracht.

Zo duidelijk zag zij deze ogen en dit gezicht voor zich en zoveel leven en jeugd lagen daarin, dat al het overige als in een nevel oploste en onwerkelijk werd.

Een lichte windvlaag ging over het veld, het hele korenveld leefde en boog ruisend.

„Alsof je hem hoort zeggen: De mens kan alles overwinnen!” zei Wasili.

De windvlaag ging voorbij, en opnieuw lag de middagstilte over het rijpe korenveld.

Zwijgend vervolgden Wasili en Walentina hun weg tussen de twee hoge roggewallen.

Hoofddoeken doken in de verte op.

In Frosja's sector ziedde het werk. Pjotr, die er met zijn zwart verbrand gezicht en de wit gebleekte wenkbrauwen en haren als het negatief van een foto uitzag, bediende de maaimachine. Zijn hemd stond open, en zijn mouwen waren opgestroopt.

De kleine, stevige machine, die geen bind- en geen aflegapparaat had, stormde op de hoge korenwal los. De halmen vielen zonder tegenstand in grote, zware golven neer en vormden een tapijt onder de voeten. De bindsters volgden. Alleen de bruine armen, die zich repten, waren te zien, je hoorde alleen van tijd tot tijd Frosja's heldere stem: „Hé, nr. 2! Opschieten!”

„Ze zijn genummerd”, lachte Wasili. „Dat is waarachtig geen akkerbouwbrigade, maar een machinegeweerbezetting!”

Steeds heviger zweette het paardje, en steeds energieker rukte de maaimachine tegen de massieve muur op. Wasili en Walentina stonden er bij en bewonderden het goed georganiseerde en snelle werk van de schovenbindsters.

„Hé, Pjotr! Waar blijft het koren?” dreef Frosja de brigadier aan. „Moeten we soms je hielen binden?”

Pjotr keek om, lachte en veegde het zweet van zijn voorhoofd.

„Die meisjes jagen mijn paard halfdood!” klaagde

hij vrolijk tegen Wasili. „Ik had het halve veld vooruit gemaaid, en toch hebben ze me ingehaald.”

„Klets-kousen!” riep Frosja. „Vooruit, schiet op, laat je niet ophouden!”

Kleine zweetdruppeltjes liepen over haar voorhoofd en hingen aan haar wenkbrauwen boven haar verschillende gekleurde ogen. Haar lichtblauwe blouse was donker en kleefde aan haar rug. Ze zag niemand, hoorde niets en lette helemaal niet op Wasili en Walentina. Ze werkte met de nauwkeurigheid van een machine, met de overgave van een toneelspeler, die voor de eerste keer een fel begeerde rol speelt en met de verbittering van een soldaat, die tegen de vijand oprukt. Die dag bewees ze voor de eerste maal aan de kolchos, ja misschien aan het hele district, wat er in haar, Frosja Blinowa, stak en waartoe ze in staat was.

Nu eens schreeuwde ze tegen Pjotr: „Vooruit, vlugger!” dan weer spoorde zij, zonder zich om te wenden, haar helpsters aan met: „Opschieten, meisjes!”

Wasili stond naar haar te kijken en gromde vergenoegd: „Donders, wat een prachtmeid! . . .”

Achter de bindsters vlogen de schoven overeind, alsof ze uit de grond getoverd werden.

Minuut na minuut verstreek, en Wasili en Walentina konden hun ogen niet afwenden van het opgewekte werk en het nazende tempo van de snelbindsters.

Eindelijk riep Pjotr: „Etenstijd!”

Het eten stond op de akker klaar. Het was in een grote ketel op een open vuur gekookt. Pjotr verzorgde zijn maaimachine, de bindsters strekten hun pijnlijke ledematen uit en lieten zich vlak bij het ravijn onder de bosjes neervallen. Wasili en Walentina gingen bij hen zitten.

„Dat noem ik nog eens werken, meisjes!” zei Walentina opgetogen. „Vandaag begint bij ons werkelijk de wedstrijd, kunnen we wel zeggen!”

„Ja-a-a”, glimlachte Wasili tevreden. „Nu zijn er in onze kolchos ook arbeiders met verhoogd tempo!” En direct daarop pochte hij: „In ons district zijn er nog nooit zulke snelbindsters geweest! Wat denk je, zal ik de krant opbellen? Dan kunnen ze een foto maken van onze Frosja!”

„Als het niet anders kan, laten ze me dan maar fotograferen!” stemde Frosja genadig toe.

„Verbeeld je maar niet zoveel!” plaagde Pjotr. „Je hele prestatie heeft alleen maar waarde tot de eerste maaidorsmachine komt. Binnen twee dagen is zij hier, en wat blijft er dan van je record over?”

„Volgens het plan zullen de maai-dorsmachines zestig procent van de oogst binnenhalen. In de overige veertig blijft mijn record van belang.”

Dwars over de stoppels kwam Ljoebawa waangerend. Ze had van Frosja's prestatie gehoord en kon haar nieuwsgierigheid niet bedwingen. Ze nam de middag-pause waar om te zien, hoeveel de meisjes hadden gedaan en hoe ze hadden gewerkt.

„Je moet eens kijken, Ljoebawa, en laat je mensen ook komen om te zien, hoe hier nu gewerkt wordt!” zei Walentina.

„Wij hoeven niet altijd van jullie te leren! Nu kunnen wij jullie eens een lesje geven!” lachte Frosja.

„Nu, wat zou dat? Op de lange duur winnen wij het toch. De kuikens worden in de herfst geteld!” pareerde Ljoebawa lachend. Maar het stak haar toch.

„Ga zitten en proef onze soep eens!”

„De onze is lekkerder!” lachte Ljoebawa.

„De onze smaakt naar rook en ook naar gedroogde paddestoelen. Zo iets hebben jullie van je leven niet geproefd!”

Al spoedig daarop ging Ljoebawa weg, terwijl de overigen zich het middageten goed lieten smaken.

Over het veld kwamen meisjes aangelopen. Wasili herkende Katjoesja onder hem.

„Pappie, pappie!” riep ze. „We lezen de aren, ik heb de meeste opgezocht!”

Haar kleine handen en voeten waren door de stoppels geschramd. Haar rosige snoetje was door de zon met een gouden sluier overtrokken. Zacht glansden haar diepblauwe ogen. Wasili was ontroerd, zo verbazend leek Katjoesja op het Hagedisje, op Awdotja, zoals hij haar voor het eerst had gezien. Het meisje was buitengewoon blij, dat ze haar vader getroffen had, week niet van zijn zijde en babbelde er lustig op los. Ze zocht takken en bladeren en aren en ging naast Wasili zitten.

„Pappie, speel je 'korenaartje' met me?”

Ze kneep de ogen dicht en zong met Awdotja's zuivere en tere stem:

*Aartje, aartje,
Fluister in mijn oortje!*

Wasili nam een paar aren en wreef ze vlak bij Katjoesja's oor tegen elkaar. De aren ritselden met een licht schrapend geluid.

„Rogge! Rogge om lekker brood van te bakken!” riep Katjoesja vrolijk.

„Nou ben jij aan de beurt, pappie. Doe je ogen dicht!”

Hij glimlachte ontroerd, sloot zijn ogen en bromde gehoorzaam met zijn diepe bas:

*Aartje, aartje,
Fluister in mijn oortje!*

Dicht bij zijn oor sloegen met een matte slag grote bladeren tegen elkaar.

„Espen!” raadde Wasili.

Een paar dagen later publiceerde de districtskrant Frosja's foto met een artikeltje over haar werk.

Diezelfde avond ging Pjotr bij haar op visite.

„Wat kom je hier doen?” verwelkomde Frosja hem.

Na de gedenkwaardige avond in het badhuisje waren er tussen die twee heel zonderlinge betrekkingen ontstaan. Toen Frosja de volgende morgen wakker werd, had ze aan het voorval en aan Pjotr met een gevoel van schrik en afschuw teruggedacht. Pjotr was eigenlijk nooit echt bij haar in de smaak gevallen. Zij flirtte met hem alleen maar uit baldadigheid, uit nieuwsgierigheid en om het avontuur. Ze droomde van een man van een heel ander slag. Geen losbol, maar iemand, zoals ze nog nooit eerder gezien had, een man van geweldige kracht en een onbuigzaam karakter. Hij moest een doordringende blik hebben, een stem, die gewend was over velen te bevelen, en een borst vol orden. Op zo'n man wachtte Frosja. En omdat Pjotr helemaal niet op dat droombeeld leek en zich in zijn plaats had willen dringen, kon ze hem niet uitstaan. Ze walgde van zijn jongensachtig uiterlijk, zijn manier om vermetel één oog toe te knijpen en zijn zucht om de brani uit te hangen. Zij haatte hem, omdat hij van een ogenblik van zwakte van haar gebruik had gemaakt en het gewaagd had haar te naderen, ofschoon hij in niets op haar ideaal leek. Sinds dien was ze er voortdurend op uit om zijn leven tot een hel te maken.

Pjotr begreep niets van wat er in haar omging.

„Wild en grillig is ze, dat verwenste ding!” dacht hij.

Had Frosja niet met Pjotr moeten samenwerken, dan zou ze hem ong twijfeld links hebben laten liggen, want ze dacht alleen met tegenzin aan hun voorbijgaande bevlieging. Maar ze werkten samen en zagen elkaar dagelijks. En sinds Pjotr brigadier geworden was, had hun verhouding een andere vorm aangenomen: Ze waren kamaden in het werk. Hoe Frosja ook tegenstribbelde, ze moest toch elk karwei juist met Pjotr bespreken en met hem tot overeenstemming komen en iedere keer moest ze met verwondering en spijt toegeven, dat hij helemaal niet dom was en geen slechte brigadier.

Pjotr begon van zijn kant Frosja ook in een heel ander licht te zien. Hij zag haar niet alleen als een overmoedig, verwend meisje, maar als zijn helpster, die weliswaar eigenzinnig en humeurig was, maar ook in staat was bergen te verzetten. In alle moeilijke omstandigheden dacht hij: „Frosja zal ons er doorheen helpen, zij en haar meisjes zullen ons uit de moeilijkheden helpen. Zij alleen kan dat opknappen!”

En hoeveel ruzie ze ook hadden, Pjotr wist, dat niemand hem zo goed begreep en steunde als zij, en Frosja wist, dat niemand zo het werk verdelen en haar bekwaaamheden benutten kon, als hij.

Ondanks alles voelden zij zich van dag tot dag hechter verbonden als kameraden. Frosja zocht voor en na ruzie met Pjotr, liet geen haar aan hem heel en zette hem bij iedere gelegenheid, met of zonder reden, een hak. In antwoord schold Pjotr haar uit, maar al dat geruzie veranderde langzaam in een onschuldige plagerij, waarbij zij zich niet kwaad maakten en waar ze allebei plezier in hadden.

„Je kunt met haar bekvechten, maar zo verveel je je tenminste niet”, dacht hij. „En aan welk ander meisje heb ik zoveel voor het werk? Je zou lang moeten zoeken om er zo één te vinden. Ze is precies wat ik nodig heb...”

De andere meisjes kwamen hem vervelend en flauw voor. „Net ongezuurd deeg”, dacht hij.

Ook Frosja raakte meer en meer aan Pjotr gewend en bekeek hem met meer aandacht. Zij ontdekte allerlei goeie eigenschappen in hem, en hij had één duidelijk voordeel tegenover de onbekende, op wie ze wachtte: Hij kende haar beter dan iemand anders, hij kende haar door en door, met al haar grillen en buitensporigheden, haar heerszucht, haar ongebreidelde dolzinnigheid tegenover de mensen en het werk. Hoe zou de lang verbeidde onbekende tegenover haar, Frosja's, dolle streken en grillen staan? Zou hij tegen de wand opvliegen van ergernis,

of zou hij haar gaan beschoolmeesteren en opvoeden? In het eerste geval zou het onmiddellijk een groot schandaal worden, en in het tweede zou Frosja er van verveling vandoor gaan. Pjotr daarentegen beschoolmeesterde haar niet en vloog ook niet tegen de wand op. Of hij zweeg, of hij lachte goedmoedig en maakte dezelfde gekheid met haar als zij met hem. En, eerlijk gezegd, beviel haar juist dit het beste aan hem. Ze liet het niet merken en veroorloofde zich tegenover hem nog grotere brutaliteiten dan eerst, maar ze dacht steeds vaker aan hem en vond uiteindelijk alle andere jongens vervelend.

Xenofontowna wist niet meer, wat ze van haar dolkop van een dochter denken moest.

Vroeger had Frosja met alle jongens geflirt en er niet één ernstig genomen, en tegen haar moeder had ze gezegd: „Ik vind er geen een de moeite waard, maar ik amuseer me met hen, en voor de rest kan het me niet schelen!”

Vaak zei ze onbeschaamd, terwijl ze haar tweekleurige drieste ogen toekneep: „Weet je, moeder, ik speel graag een beetje met vuur. Niet om wat U denkt, maar zo maar. . . Ik stel mezelf op de proef om te zien of ik mijn hoofd koel houd.”

„Almachtige God!” zei Xenofontowna dan ontdaan. „Je zult het net zolang onderzoeken, tot het misloopt! Pas maar op, dat je je vingers niet brandt!”

„Wat! Ik? Ik ben als ijzer, moeder! Je kunt me in het heetste vuur gooien, ik word wel warm, maar verbranden doe ik niet! Ik mag die meisjes niet, die als boter smelten bij een kaarsje!”

De laatste tijd werd Frosja stil en huiselijk. Met geen van de jongens ging ze uit, en kreeg ze af en toe bezoek, dan ging ze op de stoep zitten en vlijde zich niet als vroeger tegen hen aan, maar bleef ernstig en voerde, zonder giechelen of grinniken, een gesprek.

„Waarover hebben jullie de hele avond eigenlijk gepraat?” vroeg haar moeder dan.

„Over het leven...”, verklaarde Frosja met onverwachte ernst.

Xenofontowna begreep haar dochter met de verschillende gekleurde ogen niet meer en werd zelfs bang voor haar. Ze was zelf vroeg uitgehuwelijkt en haar hele leven lang had ze moeten horen, dat ze voor haar man een trouwe dienstmeid moest zijn en tot iedere prijs geld bijeen moest schrapen. Deze twee levensregels had ze zich eens voor altijd eigen gemaakt en probeerde die ook Frosja in te prenten.

Frosja was een raadsel voor haar moeder. Ze had een hele zwerm vereerders, die ze allemaal voor de mal hield, en ze dacht zelfs niet aan trouwen.

Toen Pjotr voor de eerste keer na enkele maanden bij Frosja aan de deur kwam, was ze uit gewoonte onmiddellijk op haar hoede.

„Wat kom je doen?” blies ze hem aan als een kat.

„Ik kom zo maar eens aan...”, lachte Pjotr onbekommerd en liep, zonder op haar boze woorden en blikken te letten, haar kamer binnen, alsof hij daar thuis was.

Hij rook een beetje naar wodka. In zijn hand had hij een paar zakjes peperkoeken en bonbons. Hij gedroeg zich als een echtgenoot, die in zijn eigen huis, bij zijn eigen vrouw binnenkomt.

Frosja keek naar de peperkoeken, had de zaak door en bromde: „Ha zo! Je komt me feliciteren, omdat ik in de krant sta!”

„Nu, en als dat zo was?” zei Pjotr en lachte weer.

„Je kunt me nog meer vertellen! Heb je me soms geholpen, toen ik je er om vroeg? Maar nu ik in de krant sta, kom je me feliciteren!”

Pjotr trok een gezicht, alsof hij van niets wist.

„Wanneer heb je me dan om hulp gevraagd?”

„Toen ik met snelbinden wou beginnen, heb ik je gevraagd om me te helpen!”

„Een mooie manier van vragen! Je hebt een grote mond opgezet en gecommandeerd: Een, twee, drie! Doe precies wat ik je zeg! Als je het me netjes gevraagd had, had ik je vast wel geholpen!”

„Je kunt me nog meer vertellen! Ik moet je er zeker om smeken en een knieval voor je doen!” zei ze verontwaardigd. „Ik heb je nodig... Ook zonder jou is alles best gegaan!”

Ze liep met grote stappen de kamer op en neer, rammelde kwaad met de pannen op de plank en voer opnieuw tegen Pjotr uit: „Wat kom je hier doen, vraag ik je! Kun je geen andere meisjes vinden? Waarom kom je uitgerekend bij mij? Heb ik je soms geroepen?”

„Waarom zou ik naar anderen gaan? Die vervelen me”, antwoordde Pjotr goedmoedig, en ging genoegelijk op een bank zitten. „Met de anderen kun je geen ruzie maken, niet schelden en geen onzin uithalen. Daar is niets aan...”

„O! Je komt dus om ruzie te maken? Je ruikt alweer naar de wodka, zuiplap, die je bent! Voor mijn groep waren er vandaag weer geen zakken genoeg, zodat we het graan in onze schorten moesten dragen, en jij, onbeschaamde vent, zuipt maar wodka!”

Pjotr glimlachte: „Toe maar, Frosja, toe maar! Zo mag ik het horen! Daar ben ik juist voor gekomen... Ik loop me al de hele dag af te vragen, wat me eigenlijk mankeert, en daar schiet het me te binnen: Ik heb de hele week geen ruzie met Frosjoesjka gehad! Vooruit, zeg ik tegen mezelf, ga er heen, dat zal je goed doen! Dus vooruit maar, daar ben ik voor gekomen, ja!”

„Je kunt me nog meer vertellen!... Een mooie manier om je te amuseren... ruzie maken...”, mopperde Frosja stil nog een keer, glimlachte, ging naast hem op de bank zitten en proefde van zijn peperkoeken. Ze at er twee en keek van terzijde naar Pjotr. Zijn vrolijk, ondeugend en goedhartig gezicht beviel haar. Ze keek hem

aan, glimlachte over haar hele gezicht en vroeg: „Wil je paddestoelen-pasteitjes?”

Toen Xenofontowna thuis kwam, zaten ze vreedzaam samen thee te drinken.

Het binnenhalen van de oogst was in volle gang. Het was op de avond van een heldere Septemberdag. Wasili kwam het kolchoskantoor binnen. Hij was vrolijk en opgewekt: het werk liep vlot. Zij waren al met het afleveren van het graan aan de staat begonnen, en de eerste groep wagens, als naar gewoonte feestelijk versierd, was al afgezonden. Alles liep van een leien dakje. De stemming onder de kolchosboeren was prachtig, en alles klopte en liep gesmeerd, zoals Wasili het uitdrukte.

Toen hij zijn werkkamer binnenkwam, wierp hij, als gewoonlijk, eerst een blik op de barometer, en meteen sloeg zijn zorgeloze opgewektheid om in een onrustige gespannenheid. De barometer stond op storm. De kleine kamer, met de houten banken, de met een rood kleed bedekte tafel, de tabellen, de werkroosters en de schema's aan de muren, verloor op hetzelfde ogenblik zijn vredig aanzien en veranderde in een generale staf.

Wasili stond onbeweeglijk voor de barometer, met gefronste wenkbrauwen en toegeknepen ogen. Hij overdacht de toestand. Ze moesten zich onmiddellijk anders instellen, het bestaande werkrooster op zij zetten en een nieuw opmaken en zonder uitstel beslissen, waar en hoe ze de mensen het beste konden inzetten. Eén enkele beweging van de wijzer van de barometer eiste, dat de hele loop van het kolchosleven veranderde, maar Wasili liet zich daardoor niet van zijn stuk brengen.

Op zulke ogenblikken was hij volkomen beheerst, energiek en vindingrijk. Dat kon je zelfs aan zijn gezicht zien. Gewoonlijk hadden zijn zwarte ogen onder de zware wenkbrauwen iets duisters, maar in zulke beslissende

en spannende ogenblikken werd hij plotseling jong, vrolijk en vermetel, „als een echte ataman”, zoals Andrej gezegd had.

Na alles vlug bij zichzelf overlegd te hebben was Wasili tot de slotsom gekomen, dat Aljosja's veld het grootste gevaar liep, omdat de uren daarop het zwaarste en rijpste waren.

Door het raam zag hij Loebawa en riep haar:

„Ljoebawa, de barometer staat op storm! Er is onweer op til! Stuur alle mensen dadelijk naar de tweede sector van Aljosja's veld! Het graan is daar overrijp, zodat ik bang ben, dat het door de regen zal worden neergeslagen. Ze moeten allemaal naar de akkers: de akkerbouwers, de veeteeltbrigade en de kinderen. We oogsten allereerst Aljosja's veld en dan beginnen we aan de vijfde sector. In de loop van de nacht zullen we met allebei klaar zijn.”

Ljoebawa's streng gezicht werd levendig. Hoewel Wasili haar groep naar haar rivale, Frosja, stuurde om die te helpen, sprak ze niet tegen, maar vroeg alleen maar: „Hoe moeten we in het donker het koren op mijten zetten, Wasili Koezjmitsj?”

„We hebben stormlantaarns, die steken we aan! Vooruit, verlies geen tijd! Over tien minuten kom ik zelf naar de akker!”

Ljoebawa ging.

Sergeant-Serjosja kwam voorbij:

„Serjosja!” riep Wasili door het raam.

Serjosja kwam dichterbij, ging in de houding staan en meldde zich voor de grap op militaire manier: „Tot uw orders, commandant!”

„Luister eens, beste vriend, er komt een onweersbui opzetten, de barometer zakt, en je kunt aan alles zien, dat we regen krijgen. De duivel mag deze zomer halen! Overdag maaien en binden en 's nachts rijden en mijten opzetten! Zorg dat je brigade als één man marcheert!”

„Ik vind het best”, antwoordde Serjosja, „maar wat zal Awdotja Tichonowna er van zeggen?”

Wasili begreep eerst helemaal niet, wie hij bedoelde. Dan schoot hem te binnen, dat Awdotja Tichonowna niemand anders was dan zijn eigen Awdotja, en hij stond versteld. Dat was wel niet de eerste keer, maar hij kon er niet aan wennen. Al te diep zat in hem zijn vroegere voorstelling van Awdotja.

Uit wat Serjosja zei, maakte hij op, dat in diens ogen Awdotja — die alles bij elkaar genomen niets meer was dan Wasili's vroegere vrouw en leidster van het kolchos-veebedrijf — voor hem een belangrijker persoon was dan Wasili.

„Ben ik de voorzitter of niet?” vroeg Wasili dreigend.

„Ik zal niet het tegendeel beweren, Wasili Koezjmitsj, maar Awdotja Tichonowna heeft haar eigen plannen. Onze brigade werkt op het ogenblik in de voeder-silo en op het klaverveld.”

Awdotja had bij de boerderij een eigen klaverveld aangelegd.

„De duivel mag de klaver en het veevoer halen!” zei Wasili en wilde er daarmee kort en goed een eind aan maken. Sergeant-Serjosja glimlachte, hij hield van de krachttermen van de voorzitter, maar evengoed bleef hij op zijn stuk staan: „Awdotja Tichonowna moet dat uitmaken.”

„Ze is ver weg op het klaverveld! Ik kan niet op haar wachten! En onderwerp je aan mijn discipline en ingekrukt mars, naar Aljosja's veld!”

Serjosja gehoorzaamde, maar Wasili was niettemin een beetje van zijn stuk gebracht. Het leek hem altijd nog, dat Awdotja een deel van zijn eigen ik was, zo iets als een arm of een been. Hij was zo gewend aan deze voorstelling, dat hij die niet los kon laten, zelfs nu ze van hem was weggegaan. Dat je hand ziek kan worden en zelfs afgezet kan worden, leek hem een nare gedachte,

maar dat kon hij zich voorstellen. Maar dat zo'n hand, nadat zij afgezet was, een eigen, volkomen onafhankelijk bestaan zou gaan leiden, dat kon hij niet begrijpen, dat leek hem bovennatuurlijk.

Onverklaarbaar voor hem was ook de blindheid van de anderen, die niet wilden begrijpen, dat Awdotja niets anders was dan Wasili's eigen vrouw, Doenjasja, al was ze van hem gescheiden, om zo te zeggen een mislukt aangesel van zijn organisme. Tot zijn verbazing zagen de mensen dit onbetwistbare feit niet in en noemden zij Doenjasja eerbiedig Awdotja Tichonowna en kenden zij haar een onafhankelijke en zelfstandige betekenis toe, waar Wasili niets mee te maken had.

En hij vond het helemaal ongerijmd, dat zij op de boerderij evenzeer of misschien zelfs nog meer gehoorzaamd en gerespecteerd werd, dan hij zelf.

Sedert Wasili gescheiden van Awdotja leefde, had hij een reeks verbazingwekkende ontdekkingen gedaan. Hij had ontdekt, dat Awdotja een werkkraft was, die haar gewicht in goud waard was en dat onder haar leiding het hele veeteeltbedrijf als op rolletjes liep. Hij had altijd wel geweten dat ze goed werkte, maar daar nooit op getel en het geen verdienste gevonden. Al haar successen boekte hij op zijn eigen rekening, omdat zij zijn vrouw was en dus niet het recht had om slecht te werken. Dat sprak vanzelf.

„Ik ben niet als andere voorzitters, die hun vrouwen bij de oven laten zitten”, pochte hij. „Mijn Awdotja is altijd de eerste bij het moeilijkste werk.”

Hij vond, dat dit niet haar, maar zijn verdienste was, en schreef dit niet toe aan haar, maar aan zijn eigen goede eigenschappen. Daarom had hij ook nooit een woord van lof voor Awdotja over en merkte hij niet, hoe zij zich inspande.

Maar Awdotja was van hem weggegaan en was niet slechter, maar beter gaan werken. Dat moest hij nu wel

toegeven en hij kon het zich nu ook niet meer als zijn eigen verdienste aanrekenen en hij voelde zich in zijn wiek geschoten. En wat zijn verwarring nog groter maakte, was, dat hij haar hoe langer hoe meer begon te waarderen en te bewonderen.

„Waar haalt ze het toch vandaan?” dacht hij. „Ze schreeuwt nooit, verheft haar stem zelfs niet, en bij haar in de veestallen gaat alles als van een leien dakje. Waarachtig, een tweede kracht als zij is er in de hele kolchos niet te vinden.”

Soms benijdde hij haar om de autoriteit, die zij zonder drukte te maken en zonder geschreeuw, alleen maar door haar rust en standvastigheid had verworven. Hij begon haar met andere ogen te bezien; hij wilde achter haar geheim komen, om daarvan te leren en er zelf partij van te trekken.

Steeds vaker dacht hij aan haar, al waren die gedachten nog vaag en onrustig en was hij nog niet in staat die te ontwarren.

De woordenwisseling met sergeant-Serjosja had die gedachten weer naar voren gehaald, maar Wasili had nu geen tijd om daarover te peinzen. Hij moest ogenblikkelijk het hele werk reorganiseren en de werkkrachten opnieuw verdelen.

Terwijl hij probeerde telefonisch verbinding te krijgen met de dorsvloer, kwam Awdotja binnen en bleef naast de tafel staan. Zij wachtte tot hij het gesprek beëindigd had, kruiste de armen over de borst en zei: „Wat betekent dat, Wasili Koezjmitsj? Ben ik het hoofd van het veeteeltbedrijf of niet?”

„Wie bestrijdt dat dan?”

„Jij zelf! Ik zet de mensen aan het éne werk, en jij stuurt ze, zonder mij iets te vragen, naar een ander. Wat is dat voor manier?”

„Kon ik weten, waar ik je kon vinden? Ze zeiden me, dat je op het klaverveld was, en het werk lijdt nu geen

uitstel. Er komt een onweer opzetten, dat kun je zelf zien. Iedere verloren minuut kost ons een centenaar graan! Vooruit, haal de mensen van de voedersilo en van het klaverveld en stuur ze naar het roggeveld!"

„Wat de silo betreft, goed, maar niet van het klaverveld!"

Haar houding en haar door de zon gebruind gezicht met de kinderlijk zachte trekken drukten een onverzettelijke vastbeslotenheid uit.

Hij keek haar aan en vergat te antwoorden. Als vroeger iemand tegen hem gezegd zou hebben, dat zijn vrouw mooier was geworden of minder mooi, dan zou hij hem niet begrepen hebben. Voor hem was ze niet mooi of lelijk, maar zijn lieve Doenjasja, van wie hij elk rimpeltje, elk moedervlekje kende.

Ook op dit ogenblik dacht hij er niet aan of ze mooi of lelijk was, maar hij wist alleen, dat haar gezicht hem beviel. Die angstige, schuldbewuste uitdrukking en de ontwijkende blikken van de laatste maanden van hun samenleving, die hij niet had kunnen uitstaan, waren verdwenen.

Haar gezicht was nu open en rustig. Maar plotseling kwam op haar gezicht een pijnlijke trek. Zij scheen de boerderij vergeten te zijn en keek met een bezorgde blik naar Wasili's borst.

„Wat ziet ze daar?" Hij tastte naar zijn knaag en voelde een knoop, die aan één draadje hing. Ofschoon Awdotja geen spijt had, dat ze bij haar man was weggegaan en haar besluit voor juist hield, had ze toch altijd hartzeer, als ze merkte, dat hij er verwaarloosd uitzag.

Hun blikken ontmoetten elkaar. Voor een onderdeel van een seconde begrepen ze elkaar en bewogen hun harten zich naar elkaar toe. Maar dat ogenblik ging ongriipbaar voorbij. Wasili rukte de knoop af en stak die in zijn zak. Awdotja haalde diep adem, waarbij ze op

haar kinderlijke manier haar lippen vooruitstak, en het gesprek ging verder.

„Je haalt je mensen zowel van de silo als van de klaverakker weg, want het kan niet anders! Daar valt niet over te praten! Als de regen weer een week aanhoudt, is het graan bedorven! Begrijp je dat niet?”

„Wasja...”, begon ze, maar ze verbeterde zich meteen. „Wasili Koezmitsj, de klaver bederft ook! De zaadkapsels zijn al zwart! Doe wat je wilt, maar ik haal de mensen niet van het klaverveld weg! Klaver is meer waard dan goud.”

„Jouw klaver is nog helemaal niet rijp! Die kan nog tot na de regen wachten! Ons graan bederft, en jij...”

„Hoe zo, de klaver is nog niet rijp? Ik zeg je toch, dat de kopjes al helemaal zwart zijn!”

Walentina kwam binnen. Ze trok dadelijk partij voor Awdotja.

„Daar zie je het nu!” zei ze met een wanhopig gebaar. „Ik heb het wel geweten! Het is overal hetzelfde! Je kunt praten zoveel als je wilt — het geeft niets! Heb je het besluit van het Februari-Plenum gelezen?”

„Natuurlijk! En?”

Hij had al begrepen, dat hij zijn orders lichtvaardig gegeven had, en maakte zichzelf het verwijt, dat hij alleen maar aan Aljosja's sector gedacht had en daardoor niet naar de klaver had omgezien. In zijn haast had hij niet voldoende met alles rekening gehouden.

Met zijn verstand begreep hij de betekenis van de voedergewassen volkomen, maar volgens zijn eigen woorden was hij aan klaver nu eenmaal niet zo „verknocht” als aan rogge.

Rogge was voor Wasili iets dierbaars. Hij was van kind af vertrouwd geweest met zijn geritsel en zijn geur, en voor hem was rogge het menselijk voedsel bij uitstek en de bron van alle welvaart. Klaver was daarbij vergeleken iets nieuws. Hij had veel gelezen over het nut van

klaver, maar dat nog niet met zijn eigen ogen gezien en met zijn eigen handen gevoeld.

„Daar heb ik het weer verkeerd gedaan met die klaver”, dacht hij. „Beslist, daar kan ik maar niet aan wennen! Wanneer ben ik er het laatst wezen kijken? Een paar dagen geleden. Toen was hij nog maar half rijp.”

Het was pijnlijk voor hem om zijn fout te moeten erkennen, maar nog pijnlijker was het, dat Awdotja gelijk kreeg.

„Walentina zal de gelegenheid niet laten voorbijgaan om mij op mijn nummer te zetten!” dacht hij. En inderdaad, Walentina liet die gelegenheid niet voorbijgaan.

„Wat staat er in dat besluit over de klaver? De klaver is voor de landbouw in 't algemeen van groot belang en voor onze asgrond eenvoudig de waarborg voor een goede oogst. Rogge is ons heden, klaver is onze toekomst!”

Zij ging vlak voor Wasili staan, klaarblijkelijk vast besloten hem eens goed de waarheid te zeggen. Zij hield een strafpredikatie tegen hem, zoals alleen zij dat kon, als ze boos was.

„Klaver brengt vijfmaal zoveel op als rogge, en dan wil jij in de eerste plaats de rogge binnenhalen en van de klaver trek je je niets aan! Rogge is brood, denk je, maar klaver is bijzaak... onkruid! Is het niet zo? Zo redeneer jij, Wasili Koezimitsj! En dan heet je een goede organisator! In de Boedjonny-kolchos is het precies hetzelfde! Goed, maar daar is de voorzitter geen partijlid, maar jij loopt met een partijboekje in je zak!”

„Alweer het partijboekje!” stootte Wasili op. „Waar haal je toch de gewoonte vandaan om in ieder gesprek mijn partijboekje te berde te brengen? Bij de minste kleinigheid — je partijboekje! De houtaankap — je partijboekje! Klaver — je partijboekje! De graanaflevering, weer — je partijboekje! Schei daar nu eindelijk eens me uit! Laat mijn partijboekje met rust!”

„Ik zou wel eens willen weten, wat ik anders zou moeten zeggen”, zei Walentina werkelijk verbaasd. „Als je het dan weten wil, omdat ik op geen andere manier vat op je kan krijgen! De weg naar jouw hart gaat via je partijboekje. Daarom heb ik me en zal ik me altijd op je partijboekje beroepen! Waar het ook om gaat, om klaver of graanaflevering of bemesten, je moet altijd als communist handelen! En wat het opvolgen van de voorschriften van de agrotechniek betreft — daarvoor ben je viermaal verantwoordelijk: eenmaal als voorzitter en driemaal als communist!”

Wasili begon heftig in de la van zijn bureau te rommelen en gooide een telraam, een liniaal en een meetlint met veel lawaai door elkaar, vermande zich eindelijk en hief vast besloten het hoofd op.

„Nu, hoeveel is er daar bij jou nog niet binnengehaald... van die klaver?”

Awdotja had het gewonnen, en daar had hij vreselijk het land over, maar in plaats van hem haar overwinning te laten voelen, zei ze, even vriendelijk en bescheiden als altijd: „Niet zo heel veel meer, Wasja... Wasili Koezjmitsj. Hoogstens twee uur werk...”

Iedereen haastte zich naar het veld, de akkerbouwers, de brigades uit de veefokkerij en uit de moestuin en zelfs Lena met haar schoolkinderen.

„Mefodjitsj, jij moet het hele dorp bewaken!” zei Wasili tegen de oude waker. „Er blijft geen levende ziel in het dorp over! Klim op je wachttorens en kijk met de verrekijker scherp uit!”

De oude haalde gehoorzaam Tosja Boezykins veldkijker en klom op de wachttorens. Vandaar kon hij het in stofwolken gehulde, uitgestorven dorp en de met fel gekleurde blouses en hoefddoeken bespikkelde velden overzien.

De zon ging al onder, maar het bleef zwoel. De lucht hing vol stof, en er was geen zuchtje wind. Het bleef drukkend heet. De verdorde bomen lieten hun met stof bedekte takken slap neerhangen. Zelfs de espen bewogen zich niet. Zij stonden er onnatuurlijk stil en slaperig bij.

Onmerkbaar spande zich over de hele hemel een wit gordijn uit, en de smalle streep avondrood werd breder en vuriger.

Aanvankelijk mat-rood vlamden de gloeilampjes op de dorsvloer aan, terwijl ook de vrachtauto's hun schijnwerpers aanknipten, omdat het in het bos al donkerder werd. De jonge espen en berken verdwenen in de schemering, en alleen de zwarte toppen van de dennen boorden zich in de lucht. Vanuit het Oosten naderde de bui als een lange, donkere vlag.

Nadat Wasili alle beschikbare krachten naar het veld gestuurd en ingedeeld had, keerde hij naar het kantoor terug. Wijdbeens stond hij, met het hoofd schuin, midden in de lege kamer en ging halffluid nog eens alle getroffen maatregelen na en telde die op zijn bruin verbrande vingers af.

„Twee maaimachines naar het veld van Aljosja... één.” Hij vouwde zijn duim dubbel. „De brigades van de veefokkerij en van de moestuin met Awdotja maaien daar met de hand... twee.” Hij vouwde zijn wijsvinger dubbel. „Op de dorsvloer is Matwejewitsj. Op hem kun je rekenen. Jasnew ziet toe bij het opzetten van de mijten, goed. Voor het vervoer van de schoven zijn vier voertuigen beschikbaar, daar redden we het mee...” Alle vijf vingers waren nu dubbel gevouwen. Hij hief zijn vuist op en dreigde er de verre bui mee: „Je zult er ons niet onder krijgen!”

Niettemin vond hij geen rust. Met grote stappen ijsbeerde hij door de kamer, ging dan naar de telefoon en draaide aan de kruk.

„Centrale! Centrale! De duivel hale je! Waar zitten jullie? Juffrouw! Centrale! Hallo! Het MTS, alstublieft!”

Prochartsjenko meldde zich aan het andere einde van de draad.

„Kameraad Prochartsjenko, je spreekt met Bortnikow van de Eén-Mei-kolchos. Kun je me verstaan? . . . Hallo! Er komt een bui opzetten, kameraad Prochartsjenko. De barometer staat op storm. Hallo! Kameraad Prochartsjenko, ik heb alle mensen naar het veld gestuurd! Ik verzoek je ons met zwaar geschut te ondersteunen! Hallo! Hallo! Ik versta je niet! . . . Ja, ik weet dat dit niet in het plan voorzien is! Ik weet, dat we je volgens het tijdrooster pas over drie dagen kunnen verwachten! Maar we zitten in de hoogste nood; op Aljosja's veld staat een oogst, zoals je er in de hele omgeving van het dorp geen tweede vindt! Je moest hem eens zien! Ja! Ja! Er staat er één? Is die voor nachtwerk ingericht? Uitstekend! Wat? Is die kapot? En kunnen ze hem niet repareren? Zijn er combine- en tractorbestuurders vrij? Eén? Drie nachten niet geslapen? Nou, wat zou dat? Zal hij ook de vierde nacht niet slapen! . . . Is hij daar alleen maar op bezoek? Blijft dat niet hetzelfde? Het is nu toch geen tijd om op bezoek te gaan? Moet ik zelf met hem praten? Haal hem maar aan de telefoon! Wie is het dan? Hoe heet hij, vraag ik!” De stem in de telefoon zweeg. Daarna volgde er een onverstaanbaar gemompel. „Zeg me zijn naam! Zeg me zijn naam, hoor je!” brulde Wasili. „Stepan Mochow? . . . O! . . . Ja . . .” stotterde hij. „Is er anders niemand? . . . Nou, hindert niet! . . . Haal Mochow aan de telefoon . . .”

Hij wachtte, keek door het raam naar de loodgrijze streep van de bui en dacht: „De duivel zal hem halen! Als je op regen zit te wachten, komt er niet het kleinste wolkje, maar midden in de oogsttijd is daar plotseling een bui. Een mooie geschiedenis! Aan de hemel de bui,

op het veld het ongemaaide graan en in het MTS van alle combine- en tractorbestuurders uitgerekend niemand anders dan Stepan Mochow, en ook die is alleen maar op bezoek! Heeft hij een mooie tijd voor uitgezocht! Hoe kan ik met hem praten? Hij zal niet willen rijden... Maar kan hij weigeren? Ik zal hem de toestand uitleggen! Uitgesloten, dat hij niet rijdt!"

„Hier Mochow”, klonk in de hoorn de bekende, zachte maar duidelijke stem van Stepan. Wasili schraapte zijn keel om moed te vatten.

„Goeien avond, Stepan Nikititsj...”

„Goeien avond, Wasili Koezjmitsj...”

Wasili zocht naar woorden. Hij overlegde bliksemsnel: „Hoe moet ik met hem praten? Moet ik hem vleien? Jammeren? Onzin! Ik leg hem uit, waar het om gaat, en daarmee basta...”

„Ik heb het volgende verzoek aan je, Stepan Nikititsj. Er komt een donderbui opzetten, de barometer staat op storm. Het inhalen van de oogst is in volle gang. Aljosja's veld is nog maar voor de helft gemaaid. Het graan is net rijp. Wij hadden geen reden om ons te haasten. Maar ik ben nu bang, dat het gaat stortregenen. Wij moeten in ieder geval Aljosja's veld afoogsten. Wil je vannacht hier komen om ons te helpen?”

Geen antwoord. Wasili wachtte. Hij drukte de hoorn steeds vaster tegen zijn oor. Eindelijk hoorde hij Stepans zachte stem: „De maai-dorsmachine is niet in orde... 't Is waar, het is maar een kleinigheid. Ik zal hem repareren... Een uur voor de reparatie, een uur rijden... over een uur of twee ben ik bij je.”

„Ik reken op je, Stepan Nikititsj. Ik verwacht je.”

Twee uur later ging Wasili naar het land. Het was nu helemaal donker. Hij liep de heuvel op en bleef een ogenblik staan. Onder de zwarte, maanloze, half bewolkte hemel dansten lichten. In heldere glans straalden de twee dorsvloeren van de Eén-Mei en van de naburige

kolchos. Door het schijnsel van de elektrische lampen uit het donker omhoog geheven, rezen de ronde koepels van de mijten op. Als glimwormpjes lichtten de grote stormlantaarns aan de maaimachines en de kleine handlampjes van de schovenbindsters. Met verblindende schijnwerpers joegen de vrachtwagens voorbij.

Al die dansende lichten gaven het veld een levendig en feestelijk aanzien. Uit het Oosten blies een buiige, sterke wind, die naar stof rook en het nabije bos melodieus deed ruisen. In de verte zag Wasili de felle lichtstrepen van de maai-dorsmachine en hij liep die vlug tegemoet. De maai-dorsmachine zelf zag hij nog niet. Alleen de witte lichtkegels van de schijnwerpers en de elektrische lampen doorsneden langzaam maar zeker de duisternis en dompelden de golvende graanreeks en het gladde lint van de weg in een melkachtig schijnsel.

„Daar komt hij”, stelde Wasili vast.

Plotseling maakten de lichten halt. Wasili verhaastte zijn schreden. Toen hij de maai-dorsmachine bereikt had, zag hij Stepan uit een bosje aan de wegrand springen.

Wasili herkende hem meteen in de duisternis, niet aan de vage omtrekken van zijn afhangelende schouders en magere wangen, maar aan het opgewonden kloppen van zijn eigen hart.

„Wie daar?” riep Stepan.

„Goeien avond, Stepan Nikititsj.”

„Goeien avond, Wasili Koezjmitsj.”

Sedert Wasili's thuiskomst ontmoetten zij elkaar voor de eerste keer onder vier ogen en stonden bijna lijf aan lijf tegenover elkaar. Stepan verbrak als eerste het stilzwijgen.

„Ik ben jullie mensen gaan halen... Ik ben alleen, zonder brigade...”

„Onze mensen zullen de jouwe vervangen. Ze zijn daar, achter de heuvels...”

„Ik heb ze al geroepen... Hoor je het lawaai? Ze komen er aan!”

Er weerklonken stemmen in de duisternis, ze kwamen dichterbij. Stepan klauterde op de maai-dorsmachine en greep het stuurrad. In het licht van de lampen waren zijn oplettend en rustig gezicht, zijn strenge ogen en wenkbrauwen te zien.

Wasili keek naar Stepan en dacht: „Zo treffen we elkaar dus weer!” Het was hun eerste ontmoeting na Wasili's scheiding. In de bittere nachten van ongewone eenzaamheid, als hij, om zijn verdriet te verzetten, het ene glas wodka na het andere door zijn keelgat joeg en niettegenstaande dat niet in slaap kon komen, werd hij verteerd door zijn haat tegen Stepan.

„Hij heeft ons leven bedorven, die stumper! Hoe heeft hij mijn Awdotja kunnen beheksen? Met één vuistslag lag ik hem neer! Wat is het voor een vent! Je moest hem eigenlijk op een eenzame plek opwachten en tegen hem zeggen: 'Eén van ons is te veel op deze wereld!' ”

Maar als Wasili zijn roes had uitgeslapen, vervlogen ook die boze gedachten, maar voortdurend had hij, voor het geval van een ontmoeting met Stepan, harde, beleedigende woorden gereed.

En daar stonden ze nu op de donkere akker oog in oog tegenover elkaar. „Zeg wat je wil, niemand zal het horen. Reken met hem af, laat je woede en verbittering de vrije loop, wreek je gebroken levensgeluk op hem, niemand zal het zien...”

„Als we tenminste maar dit veld klaarkrijgen vóór het gaat regenen”, zei Stepan.

„We spelen het klaar...” Een windvlaag vloog door de nacht, klapte de klep van Wasili's muts omhoog en rukte aan zijn haar. „Wel bedankt, dat je gekomen bent...”

„Niets te danken, de rogge is het waard.”

„Een wonderbaarlijk soort rogge...”

Er kwamen een paar kolchosboeren aan en namen plaats op de maai-dorsmachine. Stepan reed langzaam, Wasili liep er naast. De duisternis werd dichter, alsof de schijnwerpers die hadden samengeperst.

„We zullen water nodig hebben”, klonk de stem van Stepan boven het ratelen uit.

„Ik stuur zo een waterwagen... Heb je brandstof genoeg?”

„Genoeg.”

„Wil je de bunker onder 't rijden legen?”

„Zijn de paarden daarop afgericht?”

„Er zijn er een paar, die mak zijn. Heb je lucifers? Ik heb de mijne vergeten.”

Stepan klom uit de stuurstoel, boog zich over de trapleuning en gaf Wasili vuur. Voor een ogenblik ontmoetten hun blikken elkaar op enkele centimeters afstand.

„Ik stuur dus de waterwagen, Stepan Nikititsj. En makke paarden zoek ik uit. Heb je nog iets anders nodig?”

„Nee, verder niets.”

„Nou, het beste, Stepan Nikititsj.”

„Het beste, Wasili Koezjmitsj.”

Wasili wilde Stepan een hand geven, maar die was al in de stuurstoel geklommen en hield met beide handen het stuurrad vast.

Langzaam zeilde de maai-dorsmachine voorbij. Zijn witte lichtkegels verscheurden de dichte duisternis, waarin de wind loeide.

De hele nacht werd er op het veld gewerkt. De zware wolk trok voorbij en het regende maar heel even. Aan de hemel bleven alleen nog maar een paar ruige en zware wolkenflarden achter, maar de kolchosboeren gingen door met het werk.

Terwijl Wasili de donkere weg afliep, glimlachte hij slim in zichzelf. Op één dag hadden ze zoveel gedaan

als anders in drie. Alle rijpe rogge en haver was binnengehaald. Er was geen gevaar meer, ook niet als ze een beetje verademden. De hoofdzaak was, dat de bui zijn nut had gehad: Hij had de mensen aangezet. Een goede chef weet zich zelfs een regenbui bij het maaien ten nutte te maken. Het kwam Wasili voor, dat hij de hemel te slim af was geweest.

In de verte zag hij de dorsvloer. Hij liep vlugger. De dorsvloer was zijn trots en zijn vreugde. Hij was er zo trots op, dat hij geen woorden genoeg had om er de lof van te steken of er over te vertellen, en bezoekers liet hij die altijd het eerst zien. Over de andere successen van de kolchos: het stijgen van de opbrengst van de oogst, de toename van het gewicht van het vee, de wedstrijd onder de brigades en het hoge tempo van het werk, op dat alles viel nog af te dingen, maar dat de overdekte dorsvloer een trots wonderwerk was, dat was onbestrijdbaar en onweerlegbaar.

Daar rees hij op uit de duisternis, badend in een zee van electrisch licht, de vele electrische motoren zongen hun lied, en het was altijd weer opnieuw een feest voor zijn ogen, alsof Wasili hem voor de duizendste maal hoorde zeggen: „Hier sta ik nu!” En of hij wilde of niet, hij moest zijn schreden verhaasten.

Eenmaal onder het dak werd Wasili omgeven door warmte en licht en door het lawaai van de machines en het vrolijke ruisen van het graan. Het marmeren schakelbord met de handels glansde, de drijfriemen zoemden, en het koren stroomde overvloedig in watervallen en draaikolken.

Met minachting dacht Wasili aan het dorsen in vroeger jaren terug. De oude dorsvloer leek hem nu belachelijk, overleefd, ja, dood en zelfs het graan op die dorsvloer kwam hem levenloos voor. Je ergerde je, als je er aan dacht, hoe langzaam het uit de machine stroomde. Terwijl het hier, dank zij de electriciteit, een nieuw leven

en een ongekeerde snelheid verkreeg. Wasili bewonderde vooral de electrisch aangedreven dorsmachine met de dubbele sorteerinrichting. Hij ratelde gelijkmatig, onophoudelijk en zo luidruchtig, dat alle andere geluiden er in ondergingen, als stenen, die in het water vallen. Het was komiek om te zien, dat de mensen hun lippen bewogen en er geen geluid uitkwam.

Welgemoed en met zichzelf ingenomen liep Boejanow, die zich van zijn belangrijkheid als bevelhebber van deze rusteloze wereld bewust was, door de middengang op en neer. Hij was van kop tot teen met stof en kaf bedekt, maar zijn hemd was keurig gestreken en zijn das als altijd met zorg gestrikt.

„Die man weet wat hij waard is”, dacht Wasili met waardering. Ze bleven naast elkaar staan, tevreden en zwijgzaam, want ze begrepen elkaar ook zonder woorden. Het graan stroomde en stroomde ondertussen in brede watervallen. In het gele schijnsel van het electrisch licht zag het er rosig, warm en levend uit. Van de kleverige schillen bevrijd, liepen de korrels als verblijd over hun vrijheid glijdend en iriserend onder de handen en schoppen, die het ophoopten. Wasili keek naar het levendige en tere kleurenspeel van de berg graan en dompelde met genot zijn arm tot aan de schouder in de warme, zijdeachtige korrels. Toen ging hij naar de uitlaat, waaruit het onweerde en dreunde en waar de borstelige schillen in zijn gezicht zweepten en op zijn lippen de smaak van roggebread achterlieten.

De mensen werkten vlijtig en vrolijk. Boven op de dorskast stond Matwejewitsj. Hij nam de schoven aan en stak ze in de reusachtige muil van de dreunende en brullende machine. Zijn bewegingen waren exact en rhythmisch. Beide handen naar rechts uitstrekkend greep hij de hem toegestoken schoof en wierp die met een nauwkeurig berekende beweging naar links in de machine. Naar rechts, naar links, naar rechts, naar links be-

wogen zijn sterke, grijpende handen en dreven de schoven in een ononderbroken reidans van beneden naar boven en van rechts naar links.

Naast Matwejewitsj stond Walentina. Haar grote ogen glansden, en haar haar zat vol korenaren. Een innig gelukkig glimlachje verdween niet van haar smalle lippen. Toen ze Wasili zag, sprong ze licht als een kat op de grond en schreeuwde hem iets onverstaanbaars in het door. Daarbij sperde ze met grappige ijver haar kleine mond open, schermde met haar handen, schudde haar hoofd en maakte zich kwaad, omdat zij de machine niet overstemmen kon, en lachte tegelijkertijd, terwijl een stekelige korenaar als een gouden oorbelt onder haar oor bengelde. Wasili ging met haar naar de uitgang, daar kon je tenminste praten.

„Vijfentwintig dubbele centenaars!” riep Walentina en spreidde ter verduidelijking alle vijf de vingers van haar zongebruinde, lenige hand uit. „Vijfentwintig dubbele centenaars per hectare! We hebben de hele oogst van de eerste sector van Aljosja's veld gedorst! Stel je dat eens voor! Dat is dus mogelijk! Hier zijn ze, Aljosja's korrels! Groot en dik als erwten! Dus regen en droogte — alles kunnen we overwinnen!”

De kolchosboeren verdrongen zich om Wasili en Walentina, spraken door elkaar en onderzochten de korrels door ze te wrijven en er op te kauwen.

Ook Lena was er. Ze droeg een donkere jurk, die wel wat te somber was voor een jong meisje. Ze was magerder geworden, maar ze glimlachte. Het gaf haar vreugde en het ontroerde haar, dat ze daar stond tussen die bergen rose-achtig graan, die feestelijke gezichten en die zilverbrande armen, terwijl de naam van Aljosja van mond tot mond ging in het vrolijke tumult, waar gesproken werd over Aljosja's oogst, net zo vanzelfsprekend, alsof hij nog in leven was en het elk ogenblik te verwachten was, dat het blauwachtige wit van zijn ogen en zijn glim-

lach van achter de schoven en de machines te voorschijn zouden komen.

En het leek Lena of ze daar, onzichtbaar voor de anderen, met Aljosja samen was te midden van die algemene vrolijkheid, in de beweeglijke weerschijn van de rogge, die hij met zijn eigen handen had opgeweekt.

Haar zachte glimlach en haar treurige, starre blik ontgingen niemand, en iedereen deed zijn best om iets vriendelijks tegen haar te zeggen.

„Lenotsjka”, stelde Walentina haar voor, „er gaat zo dadelijk een wagen met rogge weg; wil je mee naar huis rijden?”

„Nee, ik blijf nog een beetje.”

„Ik heb haar op de dorsmachine nodig.” En Matwejewitsj tilde haar op en zette haar met verrassend gemak boven op de machine.

Als een bliksemstraal kwam Frosja uit de duisternis te voorschijn geschoten en rende ademloos op Wasili toe.

„Wasili Koezjmitsj! Wasili Koezjmitsj! We zijn met de tweede helft van Aljosja's veld klaar! Oom Stepan gaat er mee accoord om nu naar Wera's sector te rijden, of ergens anders, als dat beter is.”

„Goed, naar Wera's sector. Ik kom direct zelf ook!”

Ze verdween als opgeslokt door de vochtige, zwoele nacht. Wasili en Boejanow stonden nog lang naar de stroom rosig graan te kijken — hun arbeid en hun loon, hun verleden en hun toekomst, hun sterkte en hun blijdschap, — en konden er hun ogen niet van afwenden.

DERDE
DEEL

Hoofdstuk I

OUDE WIJN IN NIEUWE ZAKKEN

October bracht onbestendig weer. Nu eens scheen de zon op de verlaten velden, dan weer joeg de Noordenwind de wolken snel voor zich uit en kraakten de afgevallen bladeren 's morgens van de rijp. Maar of de hemel zonnig was of de wolken laag neerhingen, de aarde rustte uit. De velden, die Nastja Ogorodnikowa in de herfst had omgeploegd, waren zwart en fluwelig. De velden met winterkoren strekten zich uit als een zijden borduursel, fris en lichtgroen, alsof het voorjaar was.

In de bossen en op de velden stierven grassen en kruiden. Eerst in gloed gezet door het geluidloze herfstvuur, waren ze opgevlamd in rood-gouden kleuren, heerlijker dan ze ooit gebloeid hadden in hun korte bestaan, om daarna, gedroogd door de zon, doorweekt door de regen, zwart vergaan door de tijd, steeds dichter naar de grond te buigen, strevend daarmee te versmelten, er in op te gaan en hem te verrijken.

Het bos leek uitgestrekter. Op heldere dagen drong het blauw van de hemel door het dunnend loof. De dorre, gouden bladeren leken met hun omgebogen randen op kleine bootjes. Ze maakten zich van de takken los, zeilden langzaam zwevend door de lucht, landden met tegenzin op de grond en vlogen bij de minste windvlaag weer op, dansten over de bospaden en verspreidden zich over de velden. Hun droog geritsel klonk als een afscheidsgroet,

maar soms legde zich een gelobd ahornblad op het sappig-groene winterkoren en gloeide dan plotseling in zo'n vurig kleurenspeel op, dat het niet de gedachte aan de dood, maar aan de onoverwinnelijkheid van het leven wekte en een lied scheen te zingen van wedergeboorte.

De eerste dagen van October reden de boeren het graan, dat ze verdiend hadden, naar huis. De boeren hadden zo lange tijd geen hoge beloning voor hun dagtaken gehad, dat Wasili van de gewone manier van afrekenen afzag. Nog voordat het bedrijfsjaar om was maakte hij een voorlopige begroting op. En nadat hij de verplichte hoeveelheid graan aan de Staat had afgeleverd, rekende hij met de kolchosboeren af. Ononderbroken trokken zwaar beladen wagens van de kolchosschuren naar de huizen. Uit alle schoorstenen stegen rookpluimen omhoog, en in ieder huis rook het naar piroggen, gebraden vlees en raathoning uit de kolchos-ijmkerij. Er werden verlovingsen en bruiloften gevierd. Ksjoesja en Serjosja zag men steeds samen, maar als er mensen bij waren werden ze verlegen, spraken ze niet met elkaar en durfden elkaar niet aan te kijken. Ze konden er nog niet aan wennen om als verloofden te worden beschouwd.

Nadat alles, wat de kolchosboeren voorlopig voor hun dagtaken hadden toegewezen gekregen, uit de schuren was weggereden, volgde op een Zondag de uitreiking van de extra toelagen aan de beste brigades. Ook voor de oorlog hadden de leden van de kolchos wel een ruime beloning voor hun dagtaken gekregen, maar een extra uitkering voor het overtreffen van het plan, dat was iets nieuws, en daarom besloot Wasili hier een plechtig feest van te maken.

Wagens, versierd met lijsterbessen en herfst-bladeren, werden des morgens in een lange rij op het open terrein tussen de koestallen en de schuren opgesteld. De koetsiers zaten in hun Zondagse kleren op de wagens, en de meisjes, die allemaal nieuwe schoenen en zijden kousen

aan hadden, dansten op de vastgestampte grond van het plein. De oude mannen haalden grote wolken rook uit hun zelfgedraaide sigaretten, de getrouwde vrouwen zaten waardig op de banken en knabbelden geroosterde noten en zonnebloempitten. Ook leden van de omliggende kolchozen waren uitgenodigd. Wasili was opgewonden en zelfs een beetje confuus. „Er liggen nog genoeg opgaven en moeilijkheden vóór ons. Het bedrijfsjaar is nog niet afgelopen”, zei hij bij zichzelf. En toch had hij in dit uur steeds een gevoel alsof hij een ver doel had bereikt en dat hij het eerder had bereikt dan hij had verwacht. En in een plotselinge opwelling van onrust vroeg hij zich af: „Wat nu?”

In een korte toespraak dankte hij de kolchosboeren, die zich onderscheiden hadden, voor wat ze hadden volbracht. Daarna klonken de harmonica's en iedereen hielp een handje mee om groenten en graan — daaruit bestonden de extra toelagen — op te laden. Vijf volle karrevrachten kregen de Bolsjakows: Ljoebawa, Ksjoesja en Ljoebawa's oudste zoon Wolodja, die als herder werkte. Toen sergeant-Serjosja aan de beurt was, wees Boejanow, die bij het laden de leiding had, glimlachend op Ksjoesja's wagen: „Zullen we maar niet alles op één wagen laden?”

Ksjoesja bloosde, maar de meisjes klaptten in hun handen en riepen: „Bij elkaar opladen! Bij elkaar! Het komt nu toch alles in één pot!”

De zakken voor alle twee werden op één wagen geladen, en ze gingen er samen bovenop zitten, en Serjosja overwon zijn verlegenheid en omhelsde zijn blozende, lachende Ksjoesja.

Als laatste kwam grootmoeder Wasilisa aan de beurt.

„Nou, Wasilisa Michailowna, zoek maar de beste lammeren van dit jaar uit de kolchoskudde”, zei Boejanow tegen haar.

Wasilisa antwoordde verward: „Waarom? Blijft het voor mij niet hetzelfde?”

Awdotja ging naar de schaapskooi om lammeren uit te zoeken, Ksjoesja en Serjosja sprongen van hun wagen om haar daarbij te helpen. Lachend en schertsend brachten zij donzig-witte lammeren naar buiten, om de hele kolchos te laten beslissen, welke goed genoeg waren voor grootmoeder Wasilisa. Iedereen deed zijn best om iets vriendelijks tegen haar te zeggen, maar zij stond er stil en zwijgend bij, met haar nieuwe zwarte hoofddoek om en haar nieuwe bruine rok aan, en plotseling stroomden de tranen over haar wangen.

„Wat is er, Wasilisa Michailowna?” vroeg Wasili ongerust. „Ben je niet tevreden?”

Wasilisa hilde, omdat ze aan Aljosja dacht, maar ze wilde dat niet zeggen om de anderen niet bedroefd te maken. Daarom antwoordde ze Wasili, boos op zichzelf om haar tranen: „Ik ben oud... zoveel herinneringen... Ik had beter een halve eeuw later op de wereld kunnen komen! Maar wat geeft het nu nog?... Laat geluk is als regen, die komt, als de oogst al verdord is...”

„Heb je dan zo'n slecht leven gehad, Wasilisa Michailowna? God geve iedereen zo'n oude dag, als jij hebt!”

Ze knikte een paar keer om Wasili haar instemming te betuigen en hem voor zijn hartelijke woorden te bedanken, maar de tranen rolden steeds maar door over haar rimpelige wangen. Ze veegde die met een slip van haar hoofddoek af en herhaalde treurig: „Oud ben ik... oud!”

Opeens viel haar blik op het lam, dat Awdotja voor haar uit de kooi gehaald had en aan een touw vasthield. Ze hield onmiddellijk met huilen op, en een uitdrukking van ontstemming en onrust kwam op haar gezicht.

„Waar breng je dat heen, Doenjasjka? Dat is Beljan-ka toch? Waar wil je daarmee naar toe? Je hebt toch zelf gezegd, dat er geen mooier lam is!”

„We zoeken ook de mooiste voor je uit!” zei Awdotja glimlachend. „We zullen jou voor al je goede werk niet met een slecht lam belonen. Beljanka, Beljanka waarom spartel je zo tegen, dom beest!”

Awdotja gunde grootmoeder Wasilisa van ganser harte haar beloning en had de beste dieren voor haar uitgezocht, maar Wasilisa, in plaats van blij te zijn, werd boos en nam het haar kwalijk.

„Beljanka geef ik niet weg!” zei ze beslist, alsof het lam niet voor haar, maar voor iemand anders bestemd was. „Beljanka sta ik niet af. Willen jullie mij mijn beste lammeren afnemen? Waar heb je ooit zulke lammeren gezien?”

Ze keek Awdotja, die haar rijkdom dorst aan te tasten, bijna vijandig aan, liep vastbesloten op haar toe, nam haar het touw uit de hand en joeg het lam weg.

„Ksss, ksss, maak dat je in de kooi komt, ondeugend beest!”

Schichtig door al die mensen en zoveel belangstelling, holde het schaap met vertwijfeld geblaat weg, met het touw achter zich aan.

„Wat is dat voor manier van doen om de beste lammeren weg te geven?” mompelde Wasilisa. „Denk jullie dat ik die weggeef? Denk jullie, dat ik dat toesta?”

Awdotja wist geen raad: „Maar, grootmoeder Wasilisa, het lam gaat toch niet zo maar ergens naar toe, maar naar jouw eigen stal!”

„Dat is mijn stal!” verklaarde Wasilisa, nu echt kwaad, en wees op de schaapskooi van de kolchos.

Met vereende krachten werd het onverwachte incident bijgelegd, en Wasilisa kalmeerde.

De stoet zette zich in beweging. De meisjes volgden vrolijk zingend achter de wagens, daarna kwamen waardig de getrouwde vrouwen, en de mannen liepen op hun gemak achteraan.

„Wat zeg je, Wasilisa?” vroeg er iemand. „Vijfhon-

derd dagtaken heeft ze verdiend, en dank zij haar goeie zorg overtreft het aantal schapen het plan met bijna vijftig procent!! Wat ze gekregen heeft, komt haar eerlijk toel"

„Ook Ljoebawa en Pimen Iwanowitsj hebben gewerkt, voor wat ze gekregen hebben! Zij gaan als eersten naar het land en komen als laatsten terug!"

„De komsomolsen — die danken hun succes voornamelijk aan Aljosja. Maar het moet ook gezegd worden, dat ze de hele zomer hard gewerkt hebben. Of het nu een werkdag of een Zondag was, ze waren altijd als één man op het land. Ze waren haast niet naar huis te jagen!"

Niemand benijdde de beste werkers van de kolchos hun rijkdom — integendeel, ze waren allemaal trots op het vele graan en de massa groenten, die hun waren toegewezen, alsof ze die zelf gekregen hadden.

De laatste vracht met Wasilisa's lammeren verdween, het bonte meisjeskoor eveneens, de oudere kolchosleden verspreidden zich, en alleen Mefodjitsj met een paar grijsaards als hij, die bij de stoet achtergebleven waren, sjokten nog over de weg.

Wasili bleef alleen voor de paardenstal staan. Hij zag de voorwerpen om hem heen heel ongewoon duidelijk. Stro en kaf lagen rondom de banken. Wit meelpoeder lag op de vastgestampte vloer voor de schuur, takjes lijsterbes hingen voor het raam van de schaapskooi. Een hoop oranje-gele bladeren, die voor het versieren van de wagens waren gehaald, lag bij de poort. De wind speelde er mee, ze fladderden op en vlogen dan ver door de herfst als rood-gele vlammetjes. Aan het eind van de straat verdween de laatste wagen van de optocht als de streep, waarmee de rekening van het afgelopen jaar werd afgesloten.

Wasili controleerde de sloten van de schuurdeuren en liep door de lege stallen.

Hoe lang had hij op deze dag gewacht in de hoop,

dat hij door zijn inspanning dit verre doel zou bereiken, en gedacht: „In geen geval mislukken, in ieder geval doorzetten, tot de nieuwe oogst, dan word de last lichter en gaat alles gemakkelijker!” En nu was de oogst binnengehaald, het herfstwerk op de velden afgelopen, en het kolchosbedrijf had nu een stevige basis, het was volbracht, maar Wasili voelde geen verlichting, alleen maar leegte. Nauwelijks was de last van zijn schouders genomen of hij keek alweer verlangend uit naar een nieuwe last, die hij op zijn schouders zou kunnen nemen om zijn spieren, die het werken gewend waren, niet te laten verslappen en zich niet te vervelen. „Het jaar is om, en een nieuw jaar begint!”

Zijn gedachten vlogen terug naar het begin van het afgelopen jaar. Het was voor hem begonnen met de eerste partijvergadering en met die donkere wintermorgen, toen hij zich had staan verbijten aan de wegkruising bij het bos. Waarmee zou het nieuwe jaar beginnen? Op dit ogenblik had hij sterk het gevoel, dat er nu een korte rustpauze kwam tussen het einde van dit jaar en het begin van het nieuwe. Hij voelde in zichzelf een lichtheid, een leegte, waaraan hij niet gewoon was, een verwarring en onverwachte spijt, dat de zware dagen voorbij waren.

Zijn blik viel op het aanplakbord, waaraan een vergeeld, half afgescheurd papier hing met zijn handtekening W. Bortnikow er onder.

Op het papier las hij: „...kows, Blinows en Konopljows morgenochtend om 7 uur mest rijden. Die niet op het werk verschijnt of te laat komt, wordt door het bestuur ter verantwoording geroepen.”

Wasili glimlachte, haalde zijn zakmes te voorschijn en krabde met voldoening de bekendmaking van het bord. Al lang hing er geen lijst met namen meer aan het bord om de mensen voor het werk in te delen, laat staan bedreigingen om de tragen ter verantwoording te roepen. Nu deelden de brigadiers zelf hun brigadeleden

in, en werkverzuim of te laat komen zonder geldige reden kwam de laatste maanden helemaal niet meer voor. Nadat Wasili het papier er af gekrabd had, ging hij naar de koestal, sloeg de lessenaar op en trok de schuifla open. Daarin lag een pak verkreukelde papieren: werkindelingen en bekendmakingen van het bestuur met berispingen en waarschuwingen. Acht of negen maanden geleden werden deze voorgelezen vóór de brigades aan het werk gingen. Hij nam het pak op en gooide het uit het raam. De wind nam de papieren op en droeg ze wervelend met de afgevallen bladeren over de velden en over het sappige groen van het winterkoren.

Eind October werd Wasili door een zwaar ongeluk getroffen. Zijn vader kreeg slokdarmkanker. Hij sukkelde al een hele tijd, maar eerst in de herfst ontdekte de dokter, wat het was. De ziekte werd snel erger, en de oude ging zienderogen achteruit. Binnen twee maanden waren zijn zwarte wenkbrauwen grijs en zijn donkere huid asgrauw.

„Ik heb last van de eerste vorst, de winter klopt aan de deur”, zei hij op de eerste vorstige dag. „De hoeveelste hebben we vandaag, Wasja?”

„De twintigste November”, antwoordde Wasili.

„Dat is vroeg”, zei de oude, en het was niet duidelijk of hij nu de winter of zichzelf bedoelde.

Stil zat hij half overeind in bed. Geel als perkament, vermagerd en uitgeteerd deed hij met zijn grijze haren aan het kaarsje van een paardebloem denken.

„Eén zuchtje — en het is afgelopen”, dacht Wasili verdrietig.

Ook het karakter van zijn vader was veranderd. Hij was weker en rustiger dan vroeger, vervreemde steeds meer van Stepanida en hing des te sterker aan Wasili. Hij had een ware leeshonger. Liggend in zijn hoge bed

verslond hij alle knanten en boeken, die hij in handen kon krijgen. In het bijzonder interesseerde hij zich voor kolchosboeren, die beroemd geworden waren. Toen hij de levensgeschiedenis van Pasja Angelina*, de beroemde Stachanow-tractoriste, Heldin van de Socialistische Arbeid en Gedeputeerde voor de Opperste Sowjet van de U.S.S.R., had gelezen, bleef hij lange tijd zwijgen, wilde noch met zijn vrouw noch met Finogen praten, maar staarde wonderlijk voor zich uit; half bitter, half verblijd.

Eerst 's avonds, toen Wasili kwam, deed de oude zijn mond weer open. Wasili kwam binnen, met zijn gezicht rood van de Novemberkou, met van smeltende sneeuw vochtige wenkbrauwen. Hij trok een bezorgd en verlegen gezicht.

In de kleine slaapkamer voelde Wasili zich bovenmatig groot en onbehouwen. Hij streek zorgvuldig zijn blouse glad en liep zo stil mogelijk op zijn zware kaplaarzen naar het bed. Hij dacht, dat zijn vader sliep; de ogen van de grijsaard waren gesloten. Zijn wasbleek en droevig gezicht bewoog niet en deed denken aan het gezicht van een ziek kind.

Wasili wilde op zijn tenen weer weggaan, maar toen deed zijn vader zijn ogen open, en een gelukkig, maar beklagenswaardig zwak glimlachje gleed over zijn lippen.

Hij trok zijn hand onder de bontbestikte deken uit, wees op een stoel en fluisterde: „Ga zitten.”

Wasili ging zitten. De oude legde zijn magere hand op de grote van Wasili. De hand was heet en onrustbarend licht, zodat Wasili dacht: „Het is alsof het geen

* Pasja Angelina, een bekende tractoriste, brigadiere van een tractorenbrigade van het M.T.S. van Staro-Besjewskaja. Haar werd wegens haar arbeidsprestaties de titel van Held van de Socialistische Arbeid toegekend, en zij werd als afgevaardigde in de Hoge Sowjet der U.S.S.R. gekozen.

hand is, maar de warmte van de oven. Wat hebben deze handen gedurende hun leven niet allemaal volbracht!"

Hij drukte voorzichtig zijn vaders vingers. Beiden zwegen. Wasili dacht, dat de oude ingesluimerd was. Hij dommelde graag met Wasili naast zich en zijn hand in de zijne.

Maar de zieke deed opnieuw zijn ogen open. Zij brandden als kaarsen in zijn wassen gezicht.

„Waar had ik dat alles voor nodig?" sprak hij zacht. „Al die kasten en kisten? . . . Wat heb ik er aan?"

„Wat bedoel je daarmee, vader?" vroeg Wasili, die hem niet begreep.

De oude zweeg en drukte met zijn dorre, zwakke vingers Wasili's hand wat steviger. Wasili dacht, dat zijn vader in koorts sprak, maar de oude was volkomen helder. Hij wees met de ogen op het boekje met Pasja Angelina's portret.

„Kijk. . ." fluisterte hij. „Heb ik minder gewerkt dan zij? Ook ik heb het werk nodig gehad als de lucht om te ademen. Maar waar is alles gebleven? . . ." Met onverwachte kracht drukte hij Wasili's hand en vervolgde bitter en snel: „Kijk mijn handen eens aan. . . Hebben ze daarvoor gewerkt, die sofa, die spiegel en die kasten? Had ik dat dan nodig? Ik heb genoeg aan een bank, een oven en nuttig werk, waarmee ik de achting van de mensen verdien, meer heb ik niet nodig. Zo zou het leven goed geweest zijn. . . Dan zou ook het sterven niet zwaar gevallen zijn, het zou licht gekomen zijn. . . Luister niet naar de vrouwen, Wasili, luister naar je hart. . ."

Hij zweeg weer. Wasili durfde zich niet te verroeren, want hij was bang, dat hij de gedachten van de oude man in hun loop zou storen. Maar hij was alweer ingeslapen.

Wasili ging naar de keuken. „Het gaat heel slecht met vader, moeder", zei hij tegen Stepanida. „Ik blijf vannacht hier."

Stepanida maakte een bed voor hem op de grond in zijn vaders kamer.

Helemaal in het zwart gekleed lag Stepanida zwijgend en in tranen de hele nacht in de kamer er naast op haar knieën voor de heiligenbeelden.

Wasili kon de slaap niet vatten. Het flikkerend lichtje van het eeuwige lampje viel op de grillige geraniumbladeren, op het benige voorhoofd en de ingevallen slapen van de grijsaard en op de bonte driehoeken van de gestikte deken. De oude man lag doodstil. Maar tegen de morgenschemering vroeg hij opeens: „Ben je daar, Wasja?”

Wasili sprong dadelijk overeind: „Ja, vader, hier ben ik.”

„Stepanida... Zij is een vrouw...”, sprak de oude zacht, alsof hij een voor een ogenblik onderbroken gesprek voortzette. „Finogen jaardt naar zijn moeder... hij is van hetzelfde slag... Pjotr is nog maar een kind... Ik heb alleen jou, Wasja... Jij, Wasja, jij bent een mens, die de goede weg volgt... Ga zo verder, mijn zoon, zoals je nu leeft... Wat ik in mijn leven niet heb kunnen bereiken, moet jij bereiken... En je moet het weer goed maken met je vrouw, Awdotja... neem haar weer bij je... Dat is je heilige plicht...”

Hij was weer buiten adem en zweeg uitgeput. Wasili bekeek zijn gezicht. Het was klein, wasachtig, met scherpe trekken, en droeg al het stempel van de laatste rust. Van tijd tot tijd liep er een lichte siddering over zijn gezicht, zoals een stilstaand water even rimpelt. Nu eens trilden zijn lippen of bewogen zijn valse neusvleugels, dan weer fronste hij zijn wenkbrauwen. Wasili volgde gespannen ieder flakkerend levensteken. Zijn blik zocht iedere, nauw waarneembare beweging, want hij wist, dat het de laatste zouden zijn. Binnen enkele uren zou niets meer in staat zijn die dunne, droge lippen en die nog zwarte oogharen te doen bewegen.

De grijsaard hief de kin op en fronste met moeite zijn wenkbrauwen. De een of andere gedachte kwelde hem. Wasili boog zich dieper over hem heen.

„Niet het sterven valt me zwaar... Ik heb over mijn leven nagedacht... Ik heb een zijweg gevolgd en niet de grote weg... Maar Pasja Angelina... een vrouw... niet eens een man... Maar wat een leven! Als haar uur slaat, dan zal ze nergens spijt van hebben, zoals ik...”

Hij zweeg en ademde zwaar. Wasili bleef lange tijd zwijgend over hem heen gebogen zitten. De oude verkeerde in een toestand tussen waken en dromen. Met zichtbare inspanning opende hij nog eenmaal zijn ogen en zei: „Ik wil een beetje slapen... denk er om, jongen, ik kan nog niet heengaan... Ik ben nog niet bediend... De pope is er niet.”

Tot de morgen zat Wasili aan het bed van zijn vader, luisterde naar iedere ademhaling en wendde zijn blik niet af van het gezicht, waarop het uitdovende leven nog even glansde.

Toen het licht was, ontwaakte de oude. Zijn ogen zochten het raam. Achter de ijsbloemen zweefde boven de besneeuwde daklijsten een kleine wolk. Klein, licht en rosig hing hij onbewegelijk in het glinsterende, blauwe vierkant van het raam. De oude man zag hem en zei met een zachte, blijde glimlach als van een kind: „Een wolk...”

Hij keek er lang naar, zonder zijn blik af te wenden, en de stille, kinderlijke glimlach bleef om zijn lippen. Toen vroeg hij: „Is de pope er nog niet, Stjesja?”

„Hij is naar Oegreen en zou tegen de morgen hier zijn”, antwoordde Stepanida.

„Als het dan maar niet te laat is...”

Nadat hij weer even geslapen had, vroeg hij: „Wasja, wil je me eens op mijn andere kant draaien?”

Wasili deed, wat zijn vader vroeg. Deze streelde zijn hand, keek hem met een onzegbaar tedere blik aan, liet

plotseling het hoofd achterover zinken en... bewoog niet meer.

„Vader! vader!”

Wasili drukte het magere lichaam tegen het zijne om het te verwarmen, om het zijn leven, zijn kracht in te gieten. Maar de grijsaard ademde niet meer. Met de wang tegen die van zijn vader barstte Wasili in snikken uit, voor de eerste keer in zijn leven.

Wasili ging naar buiten. Het zangerig weeklagen van Stepanida tuitte nog in zijn oren. In een violette nevel steeg de dag omhoog. Op de velden glinsterde de sneeuw. Rosige rookzuilen stegen recht omhoog. In de helder blauwe lucht zweefde in de verte onaangedaan het wolkje, luchtig als een klompje koud licht, en gleed door het luchtruim.

„Hetzelfde wolkje, waar hij naar gekeken heeft”, dacht Wasili treurig. „Vaders laatste wolkje...”

De onverschilligheid van de natuur greefde hem. Nog net zo trok het wolkje langs de hemel, nog net zo stegen de rosige rookzuilen omhoog, en nog net zo glinsterde de sneeuw, terwijl het waardevolste, wat er op de wereld bestaat, een mensenhart, voor altijd had opgehouden te kloppen. Het was nu voor altijd onmogelijk de begane fouten te herstellen, de niet gesproken woorden te zeggen, de verzuimde uren in te halen. Alles was onherroepelijk, voor altijd weg.

„Voor altijd...” Voor de eerste keer voelde Wasili de vreselijke, noodlottige macht van dit woord. Millioenen jaren zal de aarde bestaan, miljarden mensen zullen er overheen lopen, maar vader zal niet terugkomen, zal nooit meer tot het leven ontwaken. En geen roep, geen verlangen zou hem terug kunnen brengen, van waar hij heengegaan was, zelfs niet voor een enkel ogenblik.

Zonder het zelf te merken, sloeg hij de weg in naar de koestal. Hij zocht Awdotja zonder er zich rekenschap

van te geven. Eerst toen hij in de stal aankwam, herinnerde hij zich, dat ze in de gebieds-hoofdstad was voor een conferentie.

In de boerderij wisten ze nog niet, dat zijn vader gestorven was. Er kwamen dadelijk meerdere mensen op hem af, die hem met dringende vragen lastigvielen. Wasili beantwoordde die vragen zo goed en zo kwaad als het ging, het kostte hem moeite om zijn gedachten op het werk te richten. Maar hij kon en mocht geen ogenblik vergeten, dat hij de voorzitter was.

Pas nu Awdotja er niet was, leerde hij haar werk bijzonder waarderen. Wanneer zij er was, werd hij bijna nooit lastig gevallen met moeilijkheden van de veefokkerij. Alles liep gesmeerd, alles leek spelenderwijze in orde te komen en vanzelf te lopen. Maar nauwelijks was Awdotja vertrokken of hij werd bestormd met de meest uiteenlopende en onverwachte vragen. De veefokkerij kwam dan meteen op zijn schouders te rusten, en dan eerst begreep hij hoeveel inspanning dit gladde en wrijvingsloze verloop van het werk kostte. Eerst dan waardeerde hij de krachtige hand van Awdotja.

Sergeant-Serjosja kwam op Wasili af: „Wasili Koezjmitsj, de nieuwe beer heeft schurft, Pestroecha en de andere varkens zijn ook aangestoken. Wat moeten we doen? Moeten we ze met tabakswater wassen of op Awdotja Tichonowna wachten? Of moeten we de veearts roepen?”

„Roep de veearts!”

„Maar ik heb gehoord, dat hij voor dienstzaken naar de stad gegaan is.”

„Wacht dan één dag, en als hij er dan nog niet is, doe dan wat je denkt, dat nodig is, anders wordt al het vee besmet. Maak een flink sterke oplossing, verwarm de stal en baad alle varkens een voor een”, zei Wasili, die met moeite zijn gedachten bij elkaar kon houden en naar zijn woorden moest zoeken.

Toen kwam Xenofontowna met haar liefste glimlachje naar hem toe: „Wasili Koezjmitsj, neem me niet kwalijk, dat ik je even stoor”, fluisterde ze zelvend.

„Nu?”

„Kun je me een beetje melk voorschrijven? Mijn ingewanden zijn niet in orde, en ik kan niets anders gebruiken.”

„Maar je hebt toch zelf een uitstekende melkkoe.”

„Een uitstekende melkkoe! Wat zeg je me nou, die geeft nog minder dan een geit! Een koe van niets is het! En ze staat nu droog, ze moet binnenkort kalven.”

„Ik heb geen melk.”

„Och wat, geen melk? In de boerderij pocht iedereen, dat de melkopbrengst aldoor omhoog gaat. Waar blijft die melk dan, of verdwijnt die door een lek?”

„Wat voor lek bedoel je, zeg op!”

Niet voor de eerste keer eiste hij een duidelijk antwoord van haar, maar ze draaide er altijd omheen en probeerde hem met vage toespelingen te belasteren.

„O. . . Ik bedoel niets bepaalds. Jij zult het wel beter weten. Maar kan ik nou wat melk krijgen, Wasili Koezjmitsj?”

„Ik heb je gezegd, dat er geen melk is.”

„Maar waar blijft die dan? Er is volop melk, maar de kolchosleden krijgen er niets van?”

„Niet? De akkerbouwbrigades hebben we de hele zomer door boter, melk en room geleverd en nu leveren we die aan de houthakkers.”

„Hoeveel krijgen die houthakkers dan wel? En hoeveel blijft er in de melkerij over?”

„En als ik de melk naar rechts en links uitdeel, hoe moet het dan met de kalveren? Wou jij dan, dat we de melk uitdeelden en de kalveren lieten verhongeren?”

Een onverholen valse uitdrukking mengde zich in haar honingzoete glimlach. Haar stekende blik doorboorde

Wasili. Als ze iets hebben wilde, was ze in staat het uit iemands ingewanden te scheuren.

„Hoe bedoel je dat, Wasili Koezjmitsj? Neem me niet kwalijk, maar dat moet je mij, domme en onverstandige vrouw toch eens uitleggen. Je zorgt natuurlijk goed voor de kalveren, maar de mensen van de kolchos mogen die ook niet wat hebben? He? Ben ik minder waard dan een kalf?”

„Wat denk je wel? We hebben jou de pluimveefokkerij toevertrouwd, en je hebt maar dertien eieren per kip en per jaar gehaald. Toen ben je melkster geweest, maar we hebben je er uit moeten zetten. Op het veld werk je het slechtst van allemaal. Ik geef jou geen melk. Je hebt zelf een koe — daar moet je het mee doen!”

„Lieve mensen, horen jullie dat? Is het bij God mogelijk, dat wij, kolchosboeren, minder tellen dan kalveren? Is er dan niemand, die ons in bescherming neemt?”

Haar krijsende stem ging Wasili door merg en been.

„Naar de duivel met dat mens! Geef haar de melk, dan ben ik tenminste van dat gezeur af!” dacht hij. Hij verlangde alleen maar om hier weg te komen en met zijn gedachten aan zijn vader en zijn verdriet alleen te zijn.

„Ik zou haar graag die melk geven om van het geschreeuw af te zijn, maar als ik het haar geef, hoe kan ik het dan aan de anderen weigeren? Dan moet ik ze allemaal melk geven!”

„Zijn we werkelijk zulke onbeschermden wezens, dat we bij de redeloze dieren worden achtergesteld?” schold en klaagde Xenofontowna tegelijk.

„Wees maar gerust, moedertje. Je zult mensen vinden, die je beschermen!” sprak een mannenstem. Uit het half donker dook een bekende gestalte op, met een broek aan, waarvan de knieën met leer overtrokken waren. Het was Trawnitski. Naast hem stond Wolkow, de voorzitter

van de dorpsowjet. Trawnitski verwaardigde Wasili met geen blik. Hij liep afgemeten en waardig naar de uitgang en zei over zijn schouder tegen Wolkow: „Ik raad U aan, kameraad Wolkow, deze kolchosvoorzitter tot de orde te roepen. Het districts-bestuur zal van zijn kant dit schandalige voorval niet laten passeren. En U, vrouwje, ik verzoek U bij mij te komen in de dorpsowjet, voor een persoonlijk gesprek met mij.”

Wasili nam geen notitie van Trawnitski. Het gezicht van zijn vader, zijn bloedeloze handen, zijn laatste liefdevolle blik stonden hem voor ogen en maakten hem voor al het andere blind. Voorover gebogen staarde hij zwijgend, treurig voor zich uit.

Trawnitski verwonderde zich over dit zwijgen, want hij had een heel andere Bortnikow in gedachten. Hij wierp Wasili van terzijde een snelle blik toe en vatte diens zwijgen als een teken van zwakheid en angst op.

„En U, Bortnikow, zult U wegens onbehoorlijk optreden tegen de kolchosboeren voor de Partij te verantwoorden hebben. Ik zal persoonlijk als getuige optreden. Aan deze schandalige toestanden moet kort en goed een einde gemaakt worden.”

Wasili verroerde zich niet. In zijn grote verdriet verzonken, was hij ongevoelig voor de speideprikken van Trawnitski.

Op een avond, twee dagen na de begrafenis, terwijl in het zwart geklede oude vrouwen in Stepanida's kamer een weemoedig lied zongen, kwam sergeant-Serjosja binnen.

„Neem me niet kwalijk, Wasili Koezjmitsj. Ik zou niet gekomen zijn, als het niet zo dringend was. Maar het loopt mis in de varkensstal. De jonge beer ligt dood te gaan, Pestroecha heeft een misknaam gehad, en ook alle andere varkens zijn ziek. . .”

Die morgen kwam Awdotja uit de gebieds-hoofdstad in Oegreen aan. Daar had ze het een en ander in het Executief Comité te doen.

Zoals altijd, als ze uit de stad terugkwam, voelde ze zich verfrist en gingen er een massa nieuwe plannen door haar hoofd.

Vertrouwend, zacht, volhardend en nauwgezet als ze was, bezat ze de gave de mensen voor zich in te nemen. Daardoor had ze onder de veefokkers van de naburige districten en de medewerkers van de landbouwafdeling van de Gebieds-Sowjet en ook onder de wetenschapsmensen talrijke nieuwe bekenden en vrienden gemaakt.

Van deze reis had Awdotja bijzonder veel opgestoken. Opgewekt en vrolijk liep ze door de schemerige gangen van het Executief Comité.

Ze voelde zich op haar gemak in haar kleine, witte viltlaarsjes, en haar wollen doek kietelde prettig tegen haar wangen, die rood waren van de kou. Glimlachend knipperde ze met haar ogen, want na het helle zonlicht leek haar de gang extra donker.

Plotseling bleef ze staan. Achter een deur, die op een kier stond, hoorde ze duidelijk de naam Bortnikow uitspreken. Ze luisterde, iemand zei in de telefoon:

„Ja, ja! ziekte onder de varkens, ten gevolge van ergerlijke nalatigheid of boosaardige opzet van de voorzitter Bortnikow! De rechter van instructie is al op weg voor een onderzoek ter plaatse! Ja, ik bevestig U dit! Bortnikow moet men huisarrest opleggen! Ja, ja! En bovendien heeft hij in mijn persoonlijke tegenwoordigheid kolchosboeren beledigd!”

Awdotja deed de deur open en ging de kamer binnen. Achter de schrijftafel stond Trawnitski aan de telefoon.

„Wat is er in onze kolchos gebeurd?” vroeg ze zonder te groeten.

„Ik heb op het ogenblik geen spreekuur, burgeres.”

„Maar zegt U me dan toch, wat er bij ons in de kolchos gebeurd is!”

„Bij jullie in de kolchos heerst een ziekte onder de varkens, en er zijn schandalige dingen gebeurd! Verlaat U, alstublieft, mijn kamer, burgeres, en doet U de deur achter U dicht!”

Awdotja bleef even op de drempel staan, woedend en hulpeloos.

Van deze mens was verder niets te verwachten. Ze sloeg dreunend de deur achter zich dicht en liep vlug naar de uitgang. Vanaf de stoep zag ze de sleet van de kolchos met Matwejewitsj. Ze rende dadelijk op hem af, dwars over het plein. Ze struikelde en zakte weg in de sneeuw, ze schreeuwde en zwaaide met haar armen.

Matwejewitsj zag haar en stopte. Na een gesprek van vijf minuten was Awdotja alles duidelijk — ze begreep de oorzaak van de sterfte onder de varkens en ook wat er in Wasili moest omgaan. De dood van haar schoonvader, die ze erg graag mocht, deed haar veel verdriet, en ze had ontzettend medelijden met haar man. Ze zag hem voor zich met zijn zware stap en zijn weemoedige ogen en begreep hoe eenzaam hij zich moest voelen.

Zonder een minuut te verliezen ging ze naar het Partijcomité.

„Andrej Petrowitsj kent Wasja en mij. Hij zal me geloven”, dacht ze.

Alleen al het vriendelijke, gelijkvloerse gebouw en de orde en rust in de talrijke vertrekken gaven haar een gevoel van welkom en troost.

„Andrej Petrowitsj kan U nu niet ontvangen!” zei de secretaresse. „Hij moet over vijf minuten weg.”

Awdotja dacht één ogenblik na en liep toen, zonder zich verder iets van de secretaresse aan te trekken, vastbesloten de voorkamer door en stormde Streltsovs werk-kamer binnen.

„Nu niet gaan huilen, kalm blijven!” dacht ze, maar zó als ze Andrej's vriendelijke gezicht zag, barstte ze in tranen uit.

„Waar gaat U naar toe, kamernaad? Wat moet dat betekenen?” riep de secretaresse, die haar achterna was gehold. „Ik heb haar gezegd, dat U niet ontvangt, Andrej Petrowitsj, maar ze is toch naar binnen gegaan!”

„Laat U me met rust, juffrouw. Er is een ongeluk gebeurd!” Met deze woorden scheepste Awdotja de secretaresse af, wier boze stem haar toch tot kalmte had gebracht.

Andrej kwam haar al tegemoet en greep haar beide handen:

„Awdotja Tichonowna, m'n beste! Wat is er gebeurd?”

Bij zijn hartelijke woorden begon ze opnieuw te huilen. Hij zette haar in een fauteuil, gaf haar een glas water, doch zij hilde maar door en veegde met haar wanten de overvloedig stromende tranen weg en kon maar niet tot bedaren komen.

Tot op dit ogenblik had ze heel het verdriet van de scheiding en de eenzaamheid zonder een traan verdragen, maar nu braken de tranen, die ze een jaar lang opgekropt had, in een onweerstaanbare vloed los. Ze liepen in haar mond, ze veegde ze met haar witte wanten en met haar doek af, maar ze kon ze niet bedwingen.

„Maar kalmeert U toch! Wat is er dan voor verschrikkelijks gebeurd?”

Ze begon onsamenhangend: „Vader is gestorven... mijn schoonvader... De vader van Wasili Koezjmitsj! En hier... De varkens, die doodgegaan zijn, zullen we vergoeden... We zullen onze vaars verkopen en van dat geld nog betere varkens kopen... Wat heeft de rechter van instructie daarmee te maken?... En die Xenofontowna is heus een kwaadaardig mens! Zij heeft mijn koe Beljanka totaal bedorven!... Hoe is het allemaal mogelijk?”

En dan vader... Denkt U eens aan! Als hij niet gestorven was, was er beter op alles gelet in de stal... Goed, ze hadden Wasja kunnen laten komen om hem uitleg te vragen, maar waarom meteen de rechter van instructie?... Dat is niet rechtvaardig! Dat hadden ze niet mogen doen!..."

Andrej probeerde om uit dit onsamenhangende verhaal wijs te worden.

„Ik begrijp er geen woord van! Ik kan er met de beste wil van de wereld geen touw aan vastknopen! Dat Koezjma Wasiljewitsj gestorven is, dat wist ik al. Maar wat heeft de rechter van instructie daarmee te maken? Ik kan me geen voorstelling maken, van wat er gebeurd kan zijn! Weest U maar kalm en vertelt U alles ordelijk.”

Awdotja beheerste zich zo goed en zo kwaad als het ging en begon te vertellen: „Die Trawnitski heeft geprobeerd om van Wasja een naslam los te krijgen, maar Wasja heeft hem geweigerd, en nu neemt hij daarover wraak.”

Andrej had het volste vertrouwen in Awdotja. Ze zou nooit iemand bekladden, maar niettemin kon zij zich vergissen.

„Wasja heeft die Trawnitski van de stoep gesmeten”, ging Awdotja voort. „En hem zijn pelsjas achterna gegooit!”

„Van de stoep gesmeten en zijn pelsjas achterna gegooit?”

Dat gaf hem een nieuwe kijk op de zaak. Iemand, die niets op zijn kerfstok had, zou zo iets niet ongestraft hebben gelaten. Trawnitski had veel slechts over Wasili verteld, maar hierover nooit een woord gerept.

„Waarom hebt U dan nooit iets over Trawnitski gezegd, tot nu toe?”

„We hadden wel wat anders te doen! Er waren toen zoveel zorgen en moeilijkheden! Jou, Andrej Petrowitsj, kenden we in die dagen nog niet zo goed en toen we je

beter hadden leren kennen, was het alweer zolang geleden. We wilden geen oude koeien uit de sloot halen.”

„Goed. Dat met Trawnitski is me duidelijk. Maar wat is er met de varkens gebeurd, Awdotja Tichonowna?”

„Ja, zie je, Andrej Petrowitsj, de meisjes hadden natuurlijk de beste bedoelingen. Ze hebben een aftreksel van tabak gemaakt, zo sterk en zo heet mogelijk, en daarmee de varkens in een trog gewassen. Nu is die oplossing te sterk geweest! Varkens, dat weten we uit de physiologie, hebben een heel bijzondere huid, die als een spons alles opzuigt. Nu, toen hebben de varkens natuurlijk nicotine-vergiftiging gekregen. Kun je Wasili dat nu zo erg aanrekenen? Wij hebben wel meer de beesten tegen schurft behandeld en daarvoor tabakswater gebruikt. Wie had kunnen vermoeden, dat onze meisjes het nu zo verkeerd zouden doen? Zij hebben alleen maar gedacht: hoe sterker hoe beter. Bovendien weigeren we helemaal niet om de schade te vergoeden. Alleen de jonge beer is dood, en Pestroecha heeft een miskraam gehad. Wij zullen alles betalen, de beer en de biggen. Weigeren Wasja en ik dat soms? Moet hij daarom nu voor het gerecht gesleept? Moet hij daar nu huisarrest voor hebben? En dan nog zo'n ellende: vader juist op die dag gestorven. Wasja was daar helemaal van in de war. Anders had hij vast wel beter opgelet. We zullen de schade betalen, Andrej Petrowitsj! Alles, tot op de laatste kopeke!

„Maakt U zich maar niet ongerust, Awdotja Tichonowna, gaat U maar rustig naar huis. Ik ben er zeker van, dat jullie de fout zult herstellen en de schade zult vergoeden. Ik zal niet toestaan, dat Wasili Koezjmitsj in moeilijkheden komt. Ga naar huis om uw man gerust te stellen. Werkt U maar rustig voort. U bent dus weer bij elkaar?”

„Nee, we zijn niet bij elkaar”, antwoordde Awdotja verlegen.

„Nog altijd gescheiden? Waarom huil je dan om hem? Waarom spreek je dan aldoor van 'Wasja en ik' en 'wij'?"

„Hij is toch geen vreemde voor me..." Haar hoofd zonk diep op haar borst.

„Maar als hij dan geen vreemde voor je is, waarom zijn jullie dan niet bij elkaar? Hij is alleen, en jij bent alleen. Hoe komt het, dat jullie het niet met elkaar eens kunt worden? Is hij dan zo slecht?"

„Wasja een slechte man? Een heel goeie man is hij! Een zeldzaam goeie man, Andrej Petrowitsj! Je zult lang moeten zoeken, eer je zo'n goeie man vindt!"

„Waarom ben je dan niet bij hem? Je zegt, dat hij een heel goede man is. Je houdt van hem, dat kan ik je wel aanzien."

Awdotja zweeg. Andrej liep de kamer op en neer. Hij begon te lachen: „Wat er op deze wereld al niet bestaat! En wat voor wonderlijke dingen de muren van het districts-comité al niet gezien hebben! Een uur geleden was er een kolchosboerin hier. 'Dwing mijn man om weer bij me terug te komen', heeft ze gezegd. 'Hij is een schooier, een zuilap en een gierigaard!' zei ze. 'En nu heeft hij me nog laten zitten ook! Dwingt U hem om bij me terug te komen!' Waar heb je hem voor nodig, als hij een schooier, een zuilap en een gierigaard is? vroeg ik haar. 'Dat doet er niet toe! Hij moet bij mij terugkomen! Ik wil bij hem zijn, bij die vrek.' En met jou is het net het omgekeerde. Jij vertelt me, dat je man er een is, zoals je er geen tweede vindt, maar dat je niet met hem leven wilt! Word daar nu maar eens uit wijs", besloot Andrej ondeugend.

Awdotja glimlachte door haar tranen.

Maar Andrej werd weer ernstig.

„Neem me niet kwalijk, Awdotja Tichonowna, dat ik me in uw aangelegenheden meng. Ik doe dat niet uit bemoeizucht, maar omdat jullie alle twee goede vrienden van mij zijn. Jullie zijn van elkaar gescheiden. Ik dacht,

dat dat helemaal aan Wasili lag en niet aan jou. Ik dacht: Wat kun je eigenlijk van haar verlangen? Ze zit als een muisje stil en angstig in haar hoekje. Maar kijk nou eens wat jij er voor eentje bent: je hebt hier bijna de deur ingetrapt, omdat ze je man iets aangedaan hadden. Je hebt de hele leiding van het veeteelt-bedrijf op je genomen en je bent op weg een van de vooraanstaande mensen van het district te worden. Een verstandige vrouw ben je, met karakter. Maar nu dat zo is, ben je even goed verantwoordelijk als Wasili. Hoe is het mogelijk, dat jullie het niet eens hebt kunnen worden? Als Wasili je onrecht heeft aangedaan, wat heb jij dan gedaan om te maken, dat hij zijn ongelijk inziet? Kunnen jullie dat als twee goeie, verstandige en sterke mensen niet samen uitpraten? Het persoonlijk geluk, Awdotja Tichonowna, komt net zo min vanzelf als het succes in het werk. Je moet er voor vechten!"

Die middag kwam Awdotja in de kolchos aan. Zonder eerst naar huis te gaan, ging ze regelrecht naar Wasili. Ze wilde hem geruststellen en hem Andrej's vriendschappelijke woorden overbrengen.

Opgewonden liep ze de stoep op, die ze zo vaak geveegd en gedweild had en waarvan ze iedere noest kende, en greep naar de vertrouwde deurknop.

Er hing een sfeer van leegte, eenzaamheid en iakelige stilte in de kamers, die eens zo gezellig waren en vervuld van het vrolijk gebabbel van de kinderen. De geraniums voor het raam waren verdroogd en de verwelkte bladeren niet afgeknipt. Onder de deken, die slordig op het bed lag, was het te zien, dat het laken gescheurd was. Wasili zat aan de tafel, zijn pikzwarte hoofd over het werk gebogen. Zijn verbleekte veldblouse hing los. Hij droeg geen riem. Hij was vermagerd en ongeschoren. Toen ze binnenkwam, hief hij het hoofd op en keek haar

aan, alsof hij niet begreep en niet kon geloven, dat zij het was.

Zij vloog op hem toe, sloeg haar armen om hem heen en drukte hem vast tegen zich aan.

„Wasja, lieveling! Wat ben je mager geworden! En ik was er niet! Ik heb het lieve gezicht van vader niet meer voor het laatst kunnen zien! Zo gaat het! Je leeft en je waardeert het leven niet, en opeens is het voorbij!”

Haar hand streelde zijn borstelig haar, hij schokte en vlijde zijn voorhoofd tegen haar schouder en drukte zijn gezicht steeds vaster tegen haar borst om niet in snikken uit te barsten.

Bij vrouwen gaat liefde dikwijls samen met medelijden. Niet toevallig zei Awdotja dikwijls „stakker” in plaats van „lieverd”. Niets had haar oude liefde voor Wasili met zulk een kracht en volheid kunnen doen herleven als dat hulpeloze en smartelijke gebaar. Zij hield hem in haar armen en streelde zijn gezicht, zijn haar en zijn schouders.

„Wasjenjka, mijn lieverd! Vlug! Span in en rij naar Oegreen! Petrowitsj verwacht je vanavond om 8 uur! Neem Serjosja, de brigadier, mee! Zodra ik wist wat hier gebeurd was, ben ik rechtstreeks naar Petrowitsj gegaan! Hij is een zielsgoed mens en weet, wat je waard bent! En ook mij zag hij niet voor het eerst!” voegde zij er trots aan toe. „Ik wist dat hij mij zou geloven! Ik heb hem alles verteld van jou en van Trawnitski! Hij heeft gezegd: 'Ik zal niet toestaan, dat Wasili in moeilijkheden komt!' Wat de beer betreft, die zullen we vergoeden! We zullen de vaars verkopen en er een andere beer voor kopen. Dat moet je zeggen, begrijp je? Je moet je eer hoog houden tegenover de kolchosleden! Als je in iets tekort schiet, dan moet je de schade ook ruimschoots vergoeden. Zeg dat tegen Petrowitsj. Hoor je?” gaf Awdotja nadruk-

kelijk haar aanwijzingen aan Wasili. „Maak je vlug klaar, lieveling!”

Ze zocht zijn muts op, bond zijn sjaal om zijn hals en ging met hem mee tot op de stoep.

„Ik zou zelf wel met je mee willen gaan, maar ik moet vlug naar de koestal. Bovendien is het niet nodig, want ik heb alles gezegd. . . Maak voort!”

Toen Wasili de volgende morgen thuis kwam, herkende hij zijn huis niet meer. Alles was geboend en geveegd, op de muurplanken lag wit papier met kunstig uitgesneden randen, en om de kussens zaten hagelwitte slopen.

„Pappie, wij komen weer bij je wonen! We gaan nooit weer weg!” juichte Doenjasjka.

Katjoesjka was achter de oven met zorg bezig haar „pioniershoekje” in te richten, met portretten van de partijleiders en haar mooie getuigschriften van school aan de muur, en op het tafeltje haar boeken enchriften.

Praskowja had tranen van blijdschap in haar ogen.

Awdotja glimlachte tegen Wasili en zei: „De piroggen zijn dadelijk klaar. Meisjes, help vader eens met wassen!”

Ze haalde de piroggen uit de oven, maar vóór ze de tafel dekte, ging ze naast haar man zitten, sloeg haar arm om hem heen en zei: „Je moet eerst alles vertellen. Ben je meteen naar Petrowitsj gegaan?”

„Ja, rechtstreeks! En wie stond er voor zijn deur, denk je? Trawnitski!”

„Wat je zegt! Nou en?”

„Niks! Hij glipte als een schaduw voorbij! Mager en stil! Ik vraag me af, waar hij zijn buikje heeft gelaten!”

„En wat zei Petrowitsj?”

„Alles in orde! Ach, Doenjasja, dat is me een kerel! Als je met hem praat, heb je het gevoel, dat je frisse lucht inademt!”

„Heb je hem gezegd, dat we de schade zullen ver-
goeden?”

„Dat was mijn eerst woord, precies zoals jij het me
gezegd hebt!”

Er waren sedert hun scheiding maar negen maanden
verlopen, maar hun verhouding was in die korte tijd on-
miskkenbaar veranderd.

Wanneer was de breuk begonnen te helen? In die
nacht op Frosja's heuvel? Op die avond, toen Awdotja
voor het eerst op een partijvergadering had gesproken
en Wasili's gedachten beter onder woorden had weten te
brengen dan hij het zelf kon? Op die dag, toen ze ruzie
hadden over de klaver? Of waren er tijdens die negen
maanden helemaal geen keerpunten geweest en was hun
liefde alleen maar gegroeid in dezelfde mate, als zij elk
als mens gegroeid waren?

Die nacht riep de kleine Doenjasjka in haar slaap, en
Awdotja wilde naar haar toegaan, maar Wasili drukte
zijn vrouw alleen maar vaster tegen zich aan.

„Ik ben bang om je te laten gaan... Plotseling sta
je op en ben je verdwenen...”

„Hoe kun je denken, dat ik nu weer weg zou gaan,
Wasja? Wij hebben genoeg geleden onder de scheiding...
We hebben elkaar genoeg verdriet aangedaan... Ik wil
een jongen, Wasja, een zoon! We kunnen hem dan Koezj-
ma noemen, naar je vader!”

Met een onhandig gebaar streek hij het haar uit haar
gezicht en streelde haar voorhoofd en slapen.

„Doenjoesjka... Zo gaat dat nu! Ik ben dertien jaar
met je getrouwd geweest en in het veertiende jaar weet
ik pas, wat echte liefde is!...”

Voor de eerste keer in zijn leven sprak hij haar over
liefde, en zijn woorden drongen in haar hart, zoals de
regen in de uitgedroogde aarde dringt.

OVERSTAPPEN

Op een morgen in Maart hadden Wasili en Awdotja zo'n uitgelaten vrolijke ruzie, als ze die de laatste tijd wel meer hadden.

Tijdens het ontbijt werd Awdotja onwel en ging op haar bed liggen. Wasili ging bij haar zitten.

„Maak je niet ongerust, Wasja”, zei Awdotja. „Het trekt al bij.” En werkelijk op haar bleke gezicht kwam de kleur terug.

„Het komt van de honing. Dat is nu al de tweede keer, dat je onwel wordt van honing.”

„Het wordt vast een jongen met een eigen willetje”, zei Awdotja glimlachend. „Dit lust hij niet en dat wil hij niet. Als het een jongen is, zullen wij hem Koezjma noemen, maar als het nu eens een meisje is? We zouden haar een bloemennaam geven. Margriet, of naar een bes, Victoria bijvoorbeeld.”

„Bosbes misschien”, bromde Wasili met een beetje dom en zelfingenomen glimlachje. Hij was er opgetogen over, dat er weer een baby zou komen, maar deed een beetje dik om zijn gevoelens te verbergen.

„Schei uit met je lelijke grappen!” zei Awdotja geërgerd. „Het is nog zo klein en nog niet eens geboren, en nu hou jij het al voor de mal! Ik ben boos op je. Maak dat je wegkomt!” En ze keerde hem haar rug toe.

„Doenjasjka!”

„Ik heb je gezegd, dat ik boos op je ben!”

„Ach, wat een vrouw heb ik toch!” zuchtte Wasili. „Ik weet niet, van welke kant ik jou moet aanpakken!”

Awdotja keerde hem haar lachend en blozend gezicht toe.

„Probeer het maar van alle kanten; je hebt me nooit het hof gemaakt vóór we getrouwd waren en daarom moet je voor je straf er nu mee beginnen!”

Er werd op de deur geklopt, en op de drempel verscheen een gedrongen, vierkante gestalte, en Streltsova's vrolijke stem zei: „Ik geloof, dat ik hier te veel ben, zo te zien!”

Awdotja sprong haastig uit bed, terwijl Wasili een verlegen gezicht trok, omdat Andrej hem thuis trof, en niet op het kolchoskantoor.

„Je bent bij ons altijd welkom, Andrej Petrowitsj”, zei hij en om zich te rechtvaardigen begon hij: „Ik ben zoëven met Awdotja thuis gekomen. We hebben net ontbeten. Dat is zo onze gewoonte. We staan om vijf uur op, kijken of in het bedrijf alles in orde is en schaften dan om tien uur. Trek je jas uit en kom bij ons zitten!”

Andrej luisterde niet naar Wasili. Nieuwsgierig en met voldoening keek hij de kamer rond. Op het ogenblik ontbrak wel de ideale orde, zoals er heerste, toen hij in Februari van het vorige jaar voor de eerste keer bij Wasili was gekomen, maar in plaats daarvan zag de kamer er nu veel gezelliger en huiselijker uit. Hij zei daar niets over tegen Wasili en Awdotja, maar keek hen alleen maar met zo'n goedmoedige, geamuseerde en alles begrijpende glimlach aan, dat zij er beiden van bloosden.

„Ontbijten wil ik niet, maar als je klaar bent, laten we dan het bedrijf gaan bekijken. Ik blijf vandaag de hele dag. Volgende week moet Walentina over jullie partijorganisatie in het Districtscomité verslag uitbrengen. Ik wil voor die tijd alles zien en met jullie bespreken. Weet je niet, waar Walentina is?”

„Ze is naar de Boedjonny-kolchos. Binnen drie uur zou ze terug zijn.”

„Jammer, dat ik haar nu niet tref. Nu goed, laten we gaan.”

Wasili was wel gewend aan de pijnlijk nauwkeurige manier van Andrej om tot in iedere kleinigheid van de kolchos door te dringen, maar hij had hem nog nooit zo geconcentreerd gezien als nu. In zijn grijze winterjas,

die hem nog breder en gedrongener maakte, stapte Andrej de hele kolchos door, met zo'n onstuimige vaart, dat Wasili hem met zijn lange benen nauwelijks kon bijhouden.

Andrej bekeek de stallen, de opslagplaatsen, de centrale en de houtaankappingen. Overal heerste orde, en Wasili verwachtte waardering en woorden van lof, maar de partijsecretaris werd steeds zwijgzamer en keek steeds bezorgder voor zich uit.

„Wat mankeert er nu weer aan?” dacht Wasili een beetje geërgerd. „Toen de kolchos er slecht voor stond, was hij opgewekt en spraakzaam, als hij het bedrijf met me doorliep, maar vandaag heeft hij geen woord voor me over. Nu kijkt hij naar de ravijnen. Waarom staart hij daar zo naar? Wat heeft hij daar ontdekt? Hij gesticuleert, alsof hij met zichzelf staat te praten! Daar holt hij weer verder! Met volle kracht vooruit! Je kunt hem niet bijhouden! En hij zwijgt maar steeds. Ik begrijp vaak niet, wat hij eigenlijk voor iemand is!”

Nadat Andrej alles had bezichtigd, ging hij naar het kantoor, daar vond hij Walentina, die juist uit de naburige kolchos terug was, en vroeg Wasili en Walentina om hem het productie-plan voor 1948, dat ze juist samen opgesteld hadden, te laten zien. Hij zat lang over de documenten gebogen zonder te letten op het lawaai en het gepraat in de kamer er naast, wreef met zijn kleine hand over zijn gewelfd voorhoofd en maakte notities.

Hij legde het plan pas even voor de opening van de openbare partijvergadering, toen de communisten het kantoor al binnenkwamen, uit zijn handen.

„Nu, wat vind je er van?” vroeg Wasili, die trots was op zijn werk, waar hij dagen lang aan gezeten had.

„Heb je het in de partijorganisatie besproken?”

„Nog niet”, antwoordde Walentina.

„Dat kun je wel zien.”

Hij zweeg opnieuw en zocht in zijn zakken naar zijn sigarettenkoker en lucifers. Hij had lang werk en brak

enige lucifers vóór de sigaret eindelijk brandde. Maar hij bleef zwijgen en lette niet op de blikken van gespannen verwachting, die op hem gevestigd waren.

„Hoe bedoel je, 'dat kun je wel zien?'” vroeg Walentina ongeduldig.

Hij blies een paar kringetjes rook de lucht in, vóór hij afgebeten antwoordde: „Een partijloos plan...”

„Hoe zo partijloos?”

„Daarom. Waarheen leidt het? Waarop is het georiënteerd? Om welke kernpunten is het opgebouwd?”

Andrej keek noch Wasili noch zijn vrouw aan. Zijn blik ging als het ware door hen heen, en hij leek hun teleurstelling en ongerustheid helemaal niet op te merken. Zijn mondhoeken verkleinden zich tot strenge vouwen. Wasili voelde plotseling geprikkeldheid in zich opkomen. Af en toe had hij het gevoel, dat Andrej al te onstuimig en rechtlijnig, als een stormram, vooruitdrong.

„Wat wil hij nu weer van ons? De mensen hebben goed gewerkt! Succes gehad en een rijke oogst binnengehaald! Zou het zonde zijn ze daarvoor een woord van lof te geven?” dacht hij.

Maar zonder op diens ergernis en ontevredenheid te letten, wendde de partijsecretaris zich tot Wasili: „Herinner je je ons eerste gesprek nog, Wasili Koezjmitsj? Je heb toen tegen me gezegd: „Als jij ons helpt, zullen we na de eerste oogst onze achterstand liquideren, na de tweede een goeie kolchos worden en na de derde naar de eerste linies oprukken.” We hebben je geholpen met mensen, machines, zaaigoed en voorschotten. Je hebt je woord gehouden, de kolchos heeft zijn achterstand geliquideerd. Nu zijn alle voorwaarden geschapen om een goeie kolchos te worden en zelfs naar de eerste linies op te rukken.”

„Naar de eerste linies oprukken”, herhaalde Wasili met een wrang lachtje. „Dat is makkelijk gezegd. Natuurlijk koersen we er op af, maar er gaat geen doorgaande